

**Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Навчально-науковий юридичний інститут**

Кохан Н.В.

**Трудове право України:
методичні вказівки для забезпечення самостійної роботи
здобувачів 2 курсу заочної форми навчання
спеціальності 081 Право**

Івано-Франківськ, 2024

Затверджено на засіданні кафедри трудового, екологічного та аграрного права
Навчально-наукового юридичного інституту
Протокол № 2 від 16 вересня 2024 року

Затверджено на засіданні науково-методичної ради Навчально-наукового
Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені
Василя Стефаника Протокол № 2 від 27 вересня 2024 року

Кохан Н. В. Трудове право України: методичні вказівки для забезпечення самостійної роботи здобувачів 2 курсу заочної форми навчання спеціальності 081 Право. Івано-Франківськ : Навчально-науковий юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2024. 46с.

Методичні вказівки розроблені на основі ОПП «Право»першого (бакалаврського) рівня та навчального плану Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

У вказівках включено програму навчальної дисципліни, теми і перелік питань, які виносяться на самостійне опрацювання, що не включаються до семінарських (практичних) занять, до них комплекс практичних завдань для кращого засвоєння здобувачами отриманих теоретичних знань, перелік нормативних актів та наукової літератури, яка може використовуватися як при опрацюванні теми, так й при написанні курсової (наукової) роботи.

Окремим розділом подаються методичні вказівки до написання та варіанти завдань для самостійної (домашньої) контрольної роботи.

ЗМІСТ

<i>Передмова</i>	4
<i>Програма навчальної дисципліни «Трудове право України»</i>	6
<i>Теми для самостійного опрацювання студентами:</i>	13
Тема № 1 Трудове право як галузь права України	13
Тема № 2 Джерела трудового права	14
Тема № 3 Принципи трудового права	16
Тема № 4 Трудові правовідносини: поняття і структура	17
Тема № 5 Міжнародно-правове регулювання праці	20
Тема № 7 Колективні договори та угоди	22
Тема № 9 Правове регулювання робочого часу	24
Тема № 10 Правове регулювання часу відпочинку	26
Тема № 11 Правове регулювання оплати праці	28
Тема № 15 Трудові спори та порядок їх вирішення	30
Тема № 16 Нагляд та контроль за додержанням законодавства про працю	33
<i>Методичні вказівки та завдання для самостійних (домашніх) контрольних робіт</i>	35

ПЕРЕДМОВА

Трудове право, як одна з провідних галузей права України характеризується високим рівнем динамізму. Рухомість норм трудового законодавства забезпечується політичними, економічними змінами в країні, імплементацією європейського законодавства, використанням судової практики Європейського суду з прав людини. Така ситуація посилює багатогранні зв'язки трудового права з правовідносинами інших галузей права. У міжнародних відносинах пріоритетнішими стають договірні зв'язки, як на загальнодержавному, так і на локальному рівні, що потребує постійного удосконалення норм національного трудового права, яке згідно із ст. 9 Конституції України та ст. 8¹ КЗпП України повинні відповідати нормам міжнародного трудового права.

Поєднання теорії та практики пов'язане також з вирішенням завдань-казусів з окремих інститутів трудового права. Трудове право дає основи теоретичних знань на відповідній, реально діючій законодавчій базі, дає відповідні практичні навички, що дозволяє постійно вивчати не тільки психологію працівника, але і роботодавця, а в цілому також ще й організаційно-управлінські відносини.

Навчальна дисципліна передбачає ознайомлення студентів із загальнотеоретичними правовими поняттями та категоріями (поняттям трудового права, трудові правовідносини, трудовий договір, колективний договір та їхні ознаки, місце і роль трудового права в системі правових норм, джерела трудового права, нормативно-правові акти, порушення прав працівників, юридична відповідальність у трудовому праві, працевлаштування громадян, час роботи та відпочинку, вирішення трудових спорів, права та обов'язки працівників та власників, регулювання трудових правовідносин трудовим законодавством та ін. питання).

З цією метою, згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі повинні:

знати: основні загальнотеоретичні поняття загальної і особливої частини; коло суспільних відносин, що входять до сфери регулювання трудового права; методи регулювання трудових та тісно пов'язаних з ними відносин; коло суб'єктів трудових відносин; джерела законодавства України про працю розуміти їхній зміст, уміти застосовувати їх у конкретній життєвій ситуації; головну мету норм трудового законодавства; основні інститути трудового права; механізм виникнення, зміни та припинення трудових відносин; права та обов'язки суб'єктів трудового права й трудового правовідношення зокрема; засоби регулювання та захисту при порушенні діючого трудового законодавства, а також умови колективного договору, трудового договору, контракту; способи захисту порушеного права на працю; порядок та правову технологію розгляду трудових спорів, включаючи норми міжнародного правового регулювання.

вміти: орієнтуватися у системі норм трудового права; пояснити та застосувати у конкретній ситуації діюче законодавство про працю; розрізняти відносини, що регулюються трудовим правом, від відносин, які регулюються іншими галузями права і давати правову оцінку такому розмежуванню; давати правильну юридичну кваліфікацію конкретним трудовим відносинам; аналізувати і узагальнювати законодавчі акти та вивчений матеріал; застосовувати юридично грамотні та обґрунтовані рішення по реалізації норм трудового права в практичній діяльності; володіти змістом трудових правовідносин, які виражають юридичні права і обов'язки суб'єктів трудових правовідносин; розробляти та виконувати проекти колективних договорів, трудових договорів, контрактів та інших локальних соціально-правових документів; пропагувати законодавство України про працю для прискорення побудови України як правової держави.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є трудове право України як галузь права та галузь законодавства, а також практика реалізації відповідних норм різноманітними суб'єктами.

Метою викладання «Трудового права України» є отримання теоретичних знань у сфері правового регулювання трудових та тісно пов'язаних з ними відносин (щодо зайнятості та працевлаштування, по виробничому навчанню, підвищенню кваліфікації та перекваліфікації, з організації та управління працею, встановлення умов праці, соціального партнерства, відповідальності за порушення трудового законодавства, по нагляду та

контролю за дотриманням законодавства про працю та трудових спорів) і формуванні у студентів практичних навичок застосування правових норм, що регламентують ці відносини.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Трудове право України» є сприяння формуванню у студентів умінь орієнтуватися в системі джерел трудового права, аналізувати й узагальнювати вивчений матеріал, правильно застосовувати норми законодавства про працю в практичній діяльності. Разом з тим, одним із завдань є вивчення та правильне використання правового механізму дослідження та пізнання спеціальних інститутів трудового права: трудовий договір, працевлаштування та зайнятість громадян, робочий час та час відпочинку, оплата праці.

Основою для самостійного опрацювання тем та виконання самостійних (домашніх) контрольних робіт є такі навчальні підручники та посібники, які є загальними для всіх тем, а саме:

1. Болотіна Н.Б. Трудове право України. Підручник Київ: Знання, 2008. 860с.
2. Бойко М.Д., Хазін М.А. Трудове право України. Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2017. 400с.
3. Бутинська Р. Я., Мокрицька Н. П. Трудове право України : Навчальний посібник. Львів : «Галицька видавнича спілка», 2022. 312 с. <file:///C:/Users/kohan/Desktop/%D0%9A%D0%9D%D0%98%D0%93%D0%98%20%D0%A2%D0%A0%D0%A3%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B5/%D0%91%D1%83%D1%82%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%9C%D0%BE%D0%BA%D1%80%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%A2%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8,%202022.pdf>
4. Венедіктов С.В. Трудове право України. Підручник. Київ «Видавництво Людмила», 2021. 216 с.
5. Іншин М.І. Трудове право України. Підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 600с.
6. Іванов Ю.Ф., Іванова М.В. Трудове право України. Навчальний посібник. Київ: Правова Єдність редакція юридичних видань, 2020. 442с.
7. Мельник К.Ю. Трудове право України. Підручник. Харків: Діса плюс, 2017. 480с.
8. Прилипка С.М., Ярошенко О.М. Трудове право. Посібник для підготовки до іспиту. Харків: Право, 2019. 192с.
9. Трудове право України. Академічний курс. Підручник. Київ: Ін Юре, 2018. 544с.
10. Трудове право України. Відпов. Редактор Г.І. Чанишева Г.І. Практикум. Харків: ТОВ «Одісей», 2008. 304с.
11. Трудове право України. Академічний курс. Підручник. За заг. ред. Пилипенка П.Д. 5-те вид., переробл. і доп. Київ: Ін Юре, 2020. 552с.
12. Трудове право України: підручник. За заг. ред. М.І. Іншина, В.Л. Костюка. Київ: Юрінком Інтер, 2017. 593с.
13. Трудове право України. Підручник. За заг. ред. М.І. Іншина, В.Л. Костюка, В.П. Мельника. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 472с.
14. Трудове право України. Підручник. За заг. ред. проф. О.М. Ярошенка. Харків, 2022. 376с. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/07/27/Trudove.pravo.Ukrayiny.26.07.2022.pdf>
15. Трудове право (в схемах та визначеннях) : Навчальний посібник. За заг. ред. Коваленко А. В., Юнін О. С., Савельєва М. О. та ін. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2017. 166с. http://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/492/3/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%B7%20%D0%A2%D0%9F%20%D1%81%D1%85%D0%B5%D0%BC%D0%B8_%D0%BC%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D1%82.pdf

Програма навчальної дисципліни «Трудове право України»

Змістовий модуль 1. Загальна частина.

Тема 1. Трудове право як галузь права України.

Трудове право як одна з галузей права України. Поняття трудового права. Трудове право як галузь права, наука, навчальна дисципліна, галузь законодавства.

Предмет трудового права, трудові відносини працівників і тісно пов'язані з ними суспільні відносини. Сфера дії норм трудового права.

Функції трудового права й їх роль в умовах становлення ринкової економіки.

Метод правого регулювання трудових відносин. Державно-нормативний метод та метод договірної регулювання трудових відносин. Ознаки та особливості методу трудового права.

Відмежування трудового права від суміжних галузей права (цивільного, адміністративного, права соціального забезпечення, цивільного процесу, виправно-трудоного).

Система трудового права як галузі права. Система трудового законодавства.

Тема 2. Джерела трудового права.

Поняття джерел трудового права України, та їх види.

Форми вираження джерел трудового права. Класифікація джерел трудового права.

Конституція України як основне джерело трудового права.

Міжнародно-правові акти, як джерело трудового права.

Кодекс законів про працю та Закони України, що регулюють трудові правовідносини працюючих.

Підзаконні нормативно-правові акти, що регулюють трудові відносини.

Локальні нормативно-правові акти.

Місце судової практики у застосуванні законодавства про працю.

Загальне і спеціальне законодавство про працю.

Особливості регулювання праці деяких категорій працівників. Особливості регулювання трудових відносин при запровадженні воєнного стану.

Співвідношення міжнародних договорів про працю і законодавства України.

Дія нормативно-правових актів у часі, просторі і за категоріями працівників.

Тема 3. Принципи трудового права.

Поняття і значення основних принципів трудового права України. Економічна і соціальна основа принципів трудового права України. Зміст і конкретизація основних принципів трудового права. Класифікація принципів трудового права України. Співвідношення загальних принципів з галузевими.

Загальні принципи правового регулювання трудових відносин, що відображені в основних правах і обов'язках громадян і які закріплені в Конституції України та в КЗпП України та міжнародних актах.

Принципи трудового права, що закріплені в Законах України та інших актах.

Зміст основних принципів трудового права: добровільності праці; право на працю, організаційні та правові гарантії сприяння зайнятості й матеріального забезпечення у випадку безробіття; свободи і рівноправності сторін трудового договору; свободи і добровільності укладення трудового договору; стабільності трудових відносин; забезпечення державою мінімальних гарантій; законодавчого обмеження тривалості робочого часу і законодавчого закріплення часу відпочинку; оплати праці; обґрунтованості дисциплінарної й матеріальної відповідальності; створення здорових і безпечних умов праці; пріоритетності життя і здоров'я працівників; обов'язковості для сторін трудового договору вимог законодавства по охороні праці; свободи об'єднання в громадські та професійні організації; обов'язковості державного соціального страхування і забезпечення працюючих допомогами і

пенсіями при настанні страхових випадків; державного посередництва при вирішенні трудових спорів (конфліктів).

Тема 4. Трудові правовідносини: поняття і структура.

Поняття і система правових відносин. Поняття трудового правовідношення, його особливості. Відмінність трудового правовідношення від суміжних з ним правовідносин: цивільного, адміністративного, соціального забезпечення.

Суб'єкти трудових правовідносин. Трудова правоздатність, дієздатність громадян, підприємств, установ, організацій в сфері трудового права.

Громадяни (працівники) як суб'єкти трудового права. Співвідношення правового статусу працівника і правового статусу інших осіб (іноземця).

Поняття „роботодавець” та його види. Роботодавець як юридична особа. Роботодавець як фізична особа: роботодавці – суб'єкти малого підприємництва; роботодавці – фізичні особи.

Підприємства, установи, організації як суб'єкти трудового права.

Власник підприємства та організації і його управлінські повноваження по організації праці працюючих. Уповноважений власником орган по управлінню підприємством і організацією. Співвідношення понять „власник підприємства” і „адміністрація підприємства”, „керівник підприємства, установи, організації”, „засновник юридичної особи”. Правовий статус керівників підприємства, установи, організації як суб'єктів трудових відносин.

Трудовий колектив як суб'єкт трудового права. Поняття, види, основні функції і повноваження трудових колективів. Законодавство про трудові колективи і його загальна характеристика. Форми і методи здійснення повноважень трудових колективів. Правовий статус колективу виробничої бригади та його повноваження. Органи трудового колективу (загальні збори, рада трудового колективу), їх повноваження.

Первинна профспілкова організація підприємства, як суб'єкт трудового права. Правове положення профспілок. Основні функції і права профспілок. Роль первинної профспілкової організації підприємства у виникненні, зміні та припиненні трудового договору. Їх права у захисті трудових прав працівників, встановленні умов праці, в регулюванні заробітної плати, робочого часу, у контролі і нагляді за дотриманням законодавства про працю, колективного договору і трудового договору.

Зміст трудових правовідносин, основні права і обов'язки суб'єктів.

Підстави та умови виникнення, зміні та припинення трудових правовідносин. Індивідуальні та колективні правовідносини в сфері трудового права.

Тема 5. Міжнародно-правове регулювання праці.

Поняття та суб'єкти міжнародно-правового регулювання праці.

ООН цілі та завдання. Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права.

Міжнародна організація праці (МОП), її цілі та завдання. Характеристика конвенцій і рекомендацій МОП у сфері зайнятості та укладення колективних та трудових договорів. Конвенції і рекомендації МОП, ратифіковані Україною.

Рада Європи, її цілі та завдання. Акти Ради Європи: Європейська соціальна хартія(переглянута), Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод.

Європейський Союз його цілі та завдання, судова практика Європейського суду з захисту прав людини, котрі встановлюють міжнародні стандарти в сфері праці.

Двосторонні та багатосторонні договори України про працевлаштування і соціальний захист працівників.

Права громадян за кордоном. Трудові права іноземців в Україні.

Тема 6. Забезпечення зайнятості та працевлаштування.

Поняття та види зайнятості. Закон України "Про зайнятість населення", його характеристика і значення. Право на зайнятність. Зайняте населення.

Поняття і форми працевлаштування громадян.

Державні гарантії у сфері зайнятості населення. Право особи на вибір місця, виду діяльності та роду занять. Право особи на професійну орієнтацію. Право особи на професійне навчання. Право особи на соціальний захист у разі настання безробіття. Право особи на трудову діяльність за кордоном. Право особи на захист від проявів дискримінації у сфері зайнятості населення. Право особи на доступ до інформації у сфері зайнятості населення. Право особи на захист прав у сфері зайнятості населення.

Додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню. Категорій громадян, що мають додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню. Особливості працевлаштування деяких категорій громадян.

Державна політика у сфері зайнятості населення. Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції. Заходи сприяння зайнятості населення. Професійна орієнтація та професійне навчання. Послуги посередництва у працевлаштуванні. Застосування праці іноземців та осіб без громадянства в Україні.

Соціальний діалог на ринку праці. Участь професійних спілок та їх об'єднань у забезпеченні зайнятості населення. Масове вивільнення працівників з ініціативи роботодавця.

Безробіття. Поняття безробітного, статус зареєстрованого безробітного. Права та обов'язки зареєстрованих безробітних. Порядок реєстрації громадян як безробітних. Поняття "підходяща робота".

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування від безробіття. Види виплат та допомог. Допомога по частковому безробіттю.

Тема 7. Колективні договори та угоди.

Загальна характеристика законодавства про колективні договори і угоди. Поняття колективного договору. Види колективних договорів. Сторони колективного договору, угоди і порядок його укладання. Юридичне та господарське значення колективних договорів і угод. Правове регулювання колективних договорів.

Форма колективного договору, угоди.

Зміст колективного договору. Нормативні і зобов'язальні умови колективного договору, угоди. Структура колективного договору і правове значення додатків до колективного договору.

Порядок укладання, строк дії та перевірка виконання колективного договору. Реалізація колективного договору, контроль за його виконанням. Відповідальності за порушення колективних договорів, угод.

Поняття угоди. Види угод, їх сторони і зміст. Генеральна угода. Галузева угода. Регіональна угода. Вирішення розбіжностей під час укладання колективних договорів та угод.

Змістовий модуль 2. Особлива частина.

Тема 8. Трудовий договір.

Поняття та значення трудового договору. Реалізація, шляхом укладання трудового договору, конституційного права громадян на працю. Відмінність трудового договору від суміжних цивільно-правових договорів, які пов'язані з працею (підряд, доручення).

Трудовий договір як підстава виникнення трудових правовідносин. Гарантії при прийнятті на роботу. Гарантії при прийнятті на роботу неповнолітніх, вагітних жінок і жінок, що мають дітей, інвалідів та інших категорій громадян.

Сторони трудового договору. Строки трудового договору. Зміст трудового договору. Необхідні і додаткові умови трудового договору.

Форма трудового договору. Випадки, коли додержання письмової форми трудового договору є обов'язковим.

Загальний порядок укладання трудового договору. Документи, що повинні бути поданими при укладанні трудового договору. Порядок оформлення трудового договору. Трудова книжка і порядок її оформлення при прийнятті на роботу.

Види трудових договорів: договори, що укладаються за сумісництвом, на сезонну та тимчасові роботи та інші. Особливості тимчасового і сезонного трудового договору. Трудовий договір за суміщенням і сумісництвом.

Випробування при прийнятті на роботу. Строки випробування. Результати випробування при прийнятті на роботу.

Переведення на іншу роботу і його відмінність від переміщення, відсторонення і звільнення. Види переведень на іншу роботу. Переведення на іншу постійну роботу. Зміна істотних умов праці. Тимчасові переведення на іншу роботу в разі виробничої потреби, для заміни відсутнього працівника, в разі простою, на вимогу працівника. Заборона переведення на некваліфіковані роботи.

Атестація працівників та її значення, правові наслідки атестації. Поняття і випадки відсторонення від роботи. Правове регулювання відсторонення від роботи.

Підстави припинення трудового договору. Класифікація підстав припинення трудового договору. Порядок припинення трудового договору. Звільнення працівника.

Розірвання трудового договору з ініціативи працівника. Попередження роботодавця про розірвання трудового договору. Розірвання строкового договору з ініціативи працівника.

Розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця. Основні і додаткові підстави розірвання трудового договору. Розірвання трудового договору на вимогу органів, які не є його стороною (за вимогою третіх осіб).

Переважає право на залишення на роботі при вивільненні працівників у зв'язку із змінами в організації виробництва і праці. Порядок розірвання трудового договору його оформлення та проведення розрахунку з працівником.

Вихідна допомога (розмір і випадки виплати). Правові наслідки незаконного звільнення з роботи.

Правові гарантії при звільненні чи відстороненні працівників від роботи.

Тема 9. Правове регулювання робочого часу.

Поняття робочого часу, значення та порядок встановлення, правове регулювання. Правові нормативи робочого часу. Поняття і види робочого тижня, робочої зміни і робочого дня. Нормальна та скорочена тривалість робочого часу. Неповний робочий день.

Поняття режиму і обліку робочого часу та порядок його встановлення. Початок і закінчення роботи. Поділ робочого дня на частини.

Загальний та спеціальні режими робочого часу. 5-денний, 6-денний робочий тиждень. Робота за змінами. Вахтовий метод організації робіт, його суть. Чергування. Гнучкі графіки роботи. Ненормований режим праці. Надомна праця. Дистанційний режим роботи. Підсумковий облік робочого часу.

Тривалість роботи напередодні святкових, вихідних і неробочих днів. Тривалість роботи в нічний час.

Поняття надурочних робіт і порядок їх застосування. Обмеження надурочних робіт і заборона залучення до них окремих категорій працюючих.

Тема 10. Правове регулювання часу відпочинку.

Поняття і види часу відпочинку. Перерви протягом робочого дня і між робочими змінами. Щоденні перерви у роботі. Щотижневий відпочинок. Особливості встановлення вихідних днів. Заборона роботи у вихідні дні. Святкові та неробочі дні. Щотижневий відпочинок. Щорічні відпустки.

Право на відпустку, гарантії забезпечення права на відпустку. Поняття і види відпусток. Щорічні відпустки. Види щорічних відпусток. Щорічна основна відпустка. Додаткові відпустки, їх види і підстави надання, їх тривалість. Соціальні відпустки. Відпустки без збереження заробітної плати.

Порядок надання відпусток. Графіки відпусток. Допустимі випадки перенесення відпусток. Обчислення стажу роботи, що дає право на відпустку. Недопустимість заміни відпустки грошовою компенсацією.

Тема 11. Правове регулювання оплати праці.

Поняття заробітної плати, та методи правового регулювання оплати праці: Державне регулювання заробітної плати. Договірне регулювання заробітної плати. Система організації оплати праці. Мінімальна заробітна плата. Гарантії забезпечення мінімальної заробітної плати.

Структура заробітної плати: основна заробітна плата, додаткова заробітна плата, інші заохочувальні і компенсаційні виплати. Надбавки і доплати до заробітної плати.

Форми оплати праці. Системи оплати праці. Відрядна система та погодинна система оплати праці. Тарифна система оплати праці. Тарифна сітка. Схема посадових окладів.

Оплата праці при відхиленні від умов роботи, передбачених тарифами. Особливості оплати праці при виконанні надурочних і нічних робіт, робіт у вихідні та святкові дні.

Індексація заробітної плати.

Організація оплати праці на підприємствах. Порядок виплати заробітної плати. Обчислення середнього заробітку. Строки, періодичність і місце виплати заробітної плати.

Обмеження розміру відрахувань із заробітної плати. Відрахування, що можуть проводитися за наказом чи розпорядженням власника. Поняття гарантійних виплат і їх види. Гарантійні доплати та їх види. Поняття компенсаційних виплат та їх види. Індексація заробітної плати.

Тема 12. Дисципліна праці. Дисциплінарна відповідальність.

Поняття і значення дисципліни праці. Правові методи забезпечення трудової дисципліни.

Правове регулювання внутрішнього трудового розпорядку. Види правил внутрішнього трудового розпорядку та їх юридичне значення (типові, галузеві, локальні). Обов'язки працівника та роботодавця. Методи забезпечення порядку на підприємствах, установах, організаціях.

Поняття, підстави, заходи і порядок застосування заохочень.

Поняття дисциплінарної відповідальності працівників. Види дисциплінарної відповідальності. Поняття дисциплінарного проступку. Підстави та умови дисциплінарної відповідальності. Види дисциплінарних стягнень, порядок їх застосування, оскарження і зняття.

Повноваження трудових колективів, профспілкових комітетів у забезпеченні трудової дисципліни.

Тема 13. Матеріальна відповідальність сторін трудових правовідносин.

Поняття матеріальної відповідальності. Матеріальна відповідальність за шкоду, заподіяну підприємству, установі, організації і її відмінність від цивільно-правової відповідальності.

Підстави і умови матеріальної відповідальності працівників за шкоду, заподіяну підприємству, установі, організації. Види матеріальної відповідальності працівників.

Обмежена матеріальна відповідальність. Повна матеріальна відповідальність працівників і випадки її застосування. Підвищена(кратна) матеріальна відповідальність. Колективна(бригадна) матеріальна відповідальність.

Межі матеріальної відповідальності. Визначення розміру шкоди і порядок її відшкодування. Обставини, які підлягають врахуванню при визначенні розміру відшкодування.

Порядок покриття шкоди, заподіяної працівником.

Матеріальна відповідальність роботодавця за шкоду, заподіяну працівникові. Підстави та умови відповідальності та її розміри.

Матеріальна відповідальність за моральну шкоду завдану працівнику її умови та підстави.

Тема 14. Правове регулювання охорони праці.

Поняття охорони праці та її правове регулювання. Принципи правової охорони праці. Гарантії прав громадян на охорону праці. Закон України "Про охорону праці".

Інструктаж і навчання працівників правилам з охорони праці. Види інструктажів.

Загальні та спеціальні правила з охорони праці. Міжгалузеві і галузеві нормативні акти про охорону праці.

Правова охорона праці на важких, небезпечних і шкідливих роботах. Правила особливої охорони праці жінок, молоді та осіб з інвалідністю. Медичні огляди.

Відповідальність керівників за порушення законодавства про працю і правил з охорони праці.

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Тема 15. Трудові спори та порядок їх вирішення.

Поняття трудових спорів і їх класифікація. Причини виникнення трудових спорів і шляхи їх усунення. Позасудовий і судовий порядок вирішення трудового спору.

Органи по розгляду індивідуальних трудових спорів і основні принципи їх організації. Компетенція комісій по трудових спорах. Порядок і строки розгляду індивідуальних трудових спорів у КТС. Виконання рішень комісій по трудових спорах на підприємствах, установах, організаціях. Обмеження повороту виконання рішення по трудових спорах.

Розгляд індивідуальних трудових спорів у судовому порядку. Строки та порядок звернення до суду за вирішенням трудових спорів. Позовна давність у трудовому праві.

Порядок розгляду колективних трудових спорів (конфліктів). Право на страйк і його організація. Правові наслідки незаконного страйку.

Тема 16. Нагляд та контроль за додержанням законодавства про працю.

Нагляд і контроль за дотриманням законодавства про працю, відповідальність за його порушення. Поняття нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю як гарантія охорони трудових прав працівників.

Державний нагляд та контроль за дотриманням законодавства про працю їх правовий статус і повноваження.

Громадський нагляд і контроль за дотриманням норм трудового законодавства.

Професійні спілки у контролі за додержанням законодавства про працю. Повноваження трудових колективів підприємств, установ, організацій по контролю за додержанням законодавства про працю.

Теми та завдання для самостійного опрацювання студентами:

Тема № 1. Трудове право як галузь права України.

Трудове право України є самостійною галузю права. Це провідна галузь, яка є системою правових норм, що регулюють сукупність трудових відносин працівників із роботодавцями, а також інші відносини (що тісно пов'язані з трудовими) і встановлюють права й обов'язки в галузі праці та відповідальність у разі їх порушення. Складовими такого вивчення є дослідження трудового права як галузі права, науки, системи законодавства.

Окремого дослідження потребує питання предмету та методу трудового права, адже саме через них можна відобразити особливості даної галузі права. Досліджуючи функції права, слід приділити увагу тенденціям його розвитку.

Вивчаючи дану галузь, доцільно виділити ознаки її притаманні, адже саме вони в подальшому стануть основою відмежування трудового права від суміжних галузей (права соціального забезпечення, цивільного, господарського, аграрного, кримінального, конституційного, тощо).

1. Поняття трудового права України як галузі права. Трудове право України як наука, навчальна дисципліна та система законодавства.
2. Предмет трудового права України.
3. Методи правового регулювання трудових відносин, їх особливості.
4. Функції трудового права України.
5. Відмежування трудового права від суміжних галузей права. Його місце в системі права України.
6. Система трудового права України, її структура.

Контрольні питання:

1. Які правові інститути входять до складу індивідуального трудового права?
2. Які правові інститути утворюють колективне трудове право?
3. У чому виявляються особливості методу трудового права?
4. Які основні функції виконує трудове право?
5. Які основні тенденції розвитку трудового права?

Література:

Гетьманцева Н. Д. Становлення і розвиток трудового права як прояв єдності приватних і публічних засад. *Науково-практичний журнал «Теорія і практика інтелектуальної власності»*. № 4 (102). 2018 р. С. 83-92.

Дибань М.П. Особливості формування трудового законодавства: історично-правовий аспект. *Юридичний вісник*. 2020. №2 (55). С. 123-128.
http://www.law.nau.edu.ua/images/Nauka/Naukovij_jurnal/2020/2-55/19.pdf

Жернаков В. В. Теоретичні та практичні проблеми формування і реалізації права на гідну працю. *Право і суспільство*. 2018. № 5, ч. 1. С. 101-104.
https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/16162/1/Zernakov_101-104.pdf

Єрьоменко В. В., І. П. Гоцкалюк. Форми реалізації права на працю у трудовому праві. *Право та інновації*. 2019. № 3. С. 35-46.

https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/17336/1/YEROMENKO_35-46.pdf

Козуб І. Місце трудового права в системі права України. *Юридична Україна*. 2011. №2. С.57-61.

Кожушко С. Поняття трудового права в сучасних умовах: стан і перспектива. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 12. С. 42-44.

Лазор В. Система Трудового права України в сучасних умовах та її співвідношення з системою національного права. *Юридична Україна*. 2006. №9. С.43-48.

Мокрицька Н. Про поняття форми реалізації права на працю. *Юридична Україна*. 2010. №4. Ст. 91-95.

Прилипка С. Розмежування права соціального забезпечення і трудового права. *Право України*. 1999. №10. С.58-61.

Панасюк О. Контроль та нагляд як функція трудового права. *Право України*. 2007 № 2. С.108-112.

Панасюк О. З приводу співвідношення трудового та цивільного права. *Право України*. 2009 № 9. С.140-147.

Процевський О. Чи є майбутнє у галузі трудового права? *Право України*. 2014. №12. С.119-130.

Середа О. Г. Реалізація права на працю в умовах євроінтеграції України. *Право та інновації*. 2016. № 1. С. 73-80. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11296/1/Sereda_73-80.pdf

Щербина В. Проблеми формування поняття функцій трудового права в умовах ринкових відносин. *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 2. С. 3-7.

Щербина В. Юридичний інструментарій охоронної функції трудового права. *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 3. С. 69-72.

Щербина В. Нове визначення поняття функцій трудового права *Підприємництво, господарство і право*. 2006. № 6. С. 36-39.

Щербина В. Захисна функція трудового права в умовах ринкових відносин *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 2. С.99-102.

Ярошенко О. М. Проблеми забезпечення конституційного права громадян на достатній життєвий рівень. Проблеми законності : зб. наук. пр. Харків, 2019. Вип. 145. С. 106–117. <https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/16680/1/Yaroshenko-106-117.pdf>

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про практику застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 1 листопада 1996р. №9.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-96>

Тема № 2. Джерела трудового права.

Джерело трудового права є формою вираження трудового законодавства у відповідному нормативно-правовому акті. Визначальним актом для розвитку трудового законодавства є Конституція України. У ній закріплені міжнародні стандарти праці, які трансформувались у право на працю, на відпочинок, страйк, участь у професійних спілках, а також право на звернення до суду, тощо. Разом з тим, особливістю джерел трудового права є значна кількість законів та підзаконних нормативно-правових актів, а також локальні нормативно-правові акти, які розробляються і приймаються безпосередньо роботодавцем. Також в Україні продовжують застосовуватись окремі положення актів колишнього СРСР.

В процесі підготовки теми, слід приділити увагу судовій практиці, Постановам Пленуму Верховного Суду. Необхідно визначити місце судової практики серед джерел права.

Досліджуючи питання про поділ законодавства на загальне і спеціальне необхідно уявити зміст, форми вираження та сфери застосування загального та спеціального законодавства. Також слід встановити практичне співвідношення спеціального законодавства до загального.

1. Поняття та класифікація джерел трудового права України.
2. Конституція України як основне джерело трудового права.
3. Міжнародно-правові акти про працю.
4. Кодекс законів про працю України (КЗпП): структура кодексу, перелік розділів, дата прийняття.
5. Закони і підзаконні акти, в тому числі нормативні акти Міністерства праці України.
6. Локальні правові норми.
7. Роль судової практики. Постанови Пленуму Верховного Суду України.

8. Загальне і спеціальне законодавство про працю і форми його вираження.
9. Особливості регулювання трудових відносин при запровадженні воєнного стану.

Контрольні питання:

1. Сформулюйте зміст і гарантії права на працю за Конституцією України?
2. Що таке акти соціального партнерства? Чи є вони джерелами трудового права?
3. Що таке локальні норми права? Чи є вони джерелом права?
4. Чи можна вважати постанови Пленуму Верховного Суду України та рішення Конституційного Суду України джерелами трудового права?
5. Чи можуть норми генеральної угоди регулювати трудові відносини інакше, ніж КЗпП України?

Література:

Белоусов В.Д. Загальні соціально-правові принципи як засадничі ідеї соціальної безпеки сучасної України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. № 5. С 45-50. <http://www.nvppp.in.ua/vip/2023/5/8.pdf>

Гаращенко Л.П. Кодифікація трудового законодавства України: цілі та принципи. *Юридична наука*. 2011. № 1(1). С. 119-123. file:///C:/Users/Admin/Downloads/jnn_2011_1_19.pdf

Гетьманцева Н. Д. Становлення і розвиток трудового права як прояв єдності приватних і публічних засад. *Науково-практичний журнал «Теорія і практика інтелектуальної власності»*. № 4 (102). 2018 р. С. 83-92.

Дибань М.П. Особливості формування трудового законодавства: історично-правовий аспект. *Юридичний вісник*. 2020. №2 (55). С. 123-128. http://www.law.nau.edu.ua/images/Nauka/Naukovij_jurnal/2020/2-55/19.pdf

Жернаков В. В. Кодифікація законодавства про працю: теоретичні засади і практика їх реалізації. *Право та інновації*. 2016. № 1. С. 11–16. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11279/1/Gernakov_11-16.pdf

Козуб І. Джерела і форми трудового права: розмежування понять. *Юридична Україна*. 2011. №1. С.56-60.

Купіна Л.Ф. Ефективність норм трудового права: генеза та сучасні підходи до розуміння. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. №3. Том 2. С. 24-27. http://lsej.org.ua/3-2_2020/8.pdf

Maliuha L. J., Zhuravel V.O., Shabanova S. O. Legal Conflicts and Gaps in the Context of Labor Legislation of Ukraine. *The Indian Journal of Labour Economics*. 2023. Published: 03 January. <https://doi.org/10.1007/s41027-022-00410-9>
https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/19635/1/Maliuha_03-01-2023.pdf

Процевський О. Якою має бути правова ідеологія Трудового кодексу України XXI століття? *Право України*. 2016. №3. С.213-220.

Романюк Я., Бейцун І. Правова природа обов'язковості рішень Верховного Суду. *Право України*. 2012 № 11-12 С. 122-136.

Середа О. Г. Шляхи удосконалення вітчизняного трудового законодавства в умовах євроінтеграції. *Вісник Вищої кваліфікаційної комісії суддів України*. 2016. № 2. С. 45–49. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11734/1/Sereda_45-49.pdf

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про практику застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 1 листопада 1996р. №9.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-96> Про організацію трудових відносин в

умовах воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 № 2136-IX.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>

Трудові відносини під час воєнного стану в Україні. Державна служба України з питань праці. <https://dsp.gov.ua/podolannia-nelehalnoi-zainiatosti/trudovi-vidnosyny-pid-chas-voiennoho-stanu/trudovi-vidnosyny-pid-chas-voiennoho-stanu-v-ukraini-shcho-zminylosia/>

Тема № 3. Принципи трудового права.

Принципи трудового права це засадничі ідеї (засади), які визначають сферу його дії, порядок встановлення прав та обов'язків суб'єктів права, гарантії захисту їх прав та законних інтересів.

Метою семінарського заняття є дослідження та аналіз загально-правових, міжгалузевих та галузевих принципів трудового права, які знайшли своє відображення у Конституції України, КЗпП України, Законах України. Разом з тим, необхідно провести порівняльний аналіз принципів чинного законодавства із принципами закріпленими в проекті Трудового кодексу. Особливу увагу необхідно приділити взаємозв'язку принципів трудового права із нормами права.

1. Поняття і значення основних принципів трудового права України.
2. Основні права і свободи громадян, закріплені в Конституції України, що визначають принципи правового регулювання трудових відносин.
3. Принципи трудового права, закріплені в Кодексі Законів про Працю України та інших законодавчих актах про працю.
4. Зміст і конкретизація галузевих принципів трудового права.
5. Взаємозв'язок основних принципів трудового права з нормами права.

Контрольні питання:

1. У чому полягає єдність та диференціація правового регулювання трудових відносин?
2. Віднайдіть спільні риси, притаманні принципам трудового права і методу правового регулювання цієї галузі?
3. Чи можуть норми трудового законодавства суперечити принципам трудового права?
4. У чому полягає зміст такого принципу, як оптимальне поєднання нормативного і договірної регулювання праці?
5. У чому полягає зміст такого принципу, як свободи і рівноправності сторін трудового договору?

Література:

Волощук О. Принцип забезпечення права на відпочинок як інституційний принцип трудового права. *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 2. С. 13-16.

Дмитрієв О.В., Ядута Д.О. Щодо питання про єдність і диференціацію у правовому регулюванні праці. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. № 6. Том 1. С.60-64. http://www.nvppp.in.ua/vip/2020/6/tom_1/13.pdf

Дубей В. Заборона дискримінації у сфері праці: теоретичні питання і нормативне забезпечення. *Право України*. 2005 № 11. С.33-35.

Жернаков В. Поняття примусової праці за законодавством України. *Право України*. 1997. №10. С.35-39.

Жернаков В. Свобода праці як принцип сучасного трудового права. *Право України*. 1999. №3. С.34-36.

Срьоменко В. В. Принципи трудового права в аспекті правозастосування. *Право та інновації*. 2016. № 1. С. 122–131. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11299/1/Eryomenko_122-131.pdf

Колодій А.М. Принципи права України. Монографія. Київ: Юрінком Інтер, 1998. 208 с.

Конопельцева О. О. Заборона необґрунтованої відмови у прийнятті на роботу як юридична гарантія реалізації права на працю. *Порівняльне-аналітичне право*. 2016. № 1. С. 151–154. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11744/3/Konopeltseva_151-154.pdf

Конопельцева О.О. Заборона примусової праці як принцип трудового права. *Право та інновації*. 2017. № 2 (18). С. 98-104. <http://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2017/06/Konopeltseva18.pdf>

Мельник В.П., Солонинка Н.Г. Поняття і класифікація принципів трудового права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Серія ПРАВО. Випуск 44. Том 1. С.134-138.
<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/33920/1/ПОНЯТТЯ%20І%20КЛАСИФІКАЦІЯ%20ПРИНЦИПІВ%20ТРУДОВОГО%20ПРАВА.pdf>

Пилипенко О.В., Кичко А.М. Мобінг як проблема трудового права. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. № 3. С.50-53. <http://www.nvppp.in.ua/vip/2021/3/12.pdf>

Созавідал А.К., Боднар О.С. Щодо дискримінаційних проявів у сфері трудових відносин. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2022. Випуск 1. С. 75-81. <http://www.nvppp.in.ua/vip/2022/1/12.pdf>

Старчук О.В. Підходи до розуміння нормативності принципів трудового права України *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. №12. С.44-49.

Старчук О. В. Класифікація принципів трудового права України. *Юридична Україна*. 2011. №8. С. 82-86.

Шабанов Р.І. Еволюція ідеї про свободу праці і заборону примусової праці. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. № 4. С. 82-87. <http://www.nvppp.in.ua/vip/2021/4/16.pdf>

Щерб'юк Н. Єдність і диференціація правового регулювання праці жінок. *Право України*. 2009 № 1. С.63-67.

Щербина В. Про основоположні принципи трудового права України. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 1. С. 13-17.

Ярошенко О. М., Вапнярчук Н. М. Правове забезпечення принципу гендерної рівності у сфері реалізації права на працю в Україні. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/20000/1/Yaroshenko_352-367.pdf

Ярошенко О. М. Правове забезпечення принципу гендерної рівності у сфері реалізації права на працю в Україні = Legal security of the principle of gender equality in the field of implementation of the right to work in Ukraine. EU labor law: decent work and expansion of institutional capacity for sustainable development : Scientific monograph. Riga, 2023. P. 352–367.

Yaroshenko O. M., Lutsenko O. Ye., Ivchuk Yu. Yu. GENDER EQUALITY IN LABOUR RELATIONS: EUROPEAN APPROACH. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/19998/1/Yaroshenko_334-351.pdf

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про практику застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 1 листопада 1996р. № 9.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-96>

Тема № 4. Трудові правовідносини: поняття і структура.

Увесь комплекс суспільних відносин, які становлять предмет трудового права як самостійної галузі, називають трудовими правовідносинами. Вони виникають на підставі волевільних дій між конкретними суб'єктами і мають конкретний зміст. Їх особливістю є те, що вони є результатом впливу не лише державних нормативно-правових актів, а й результатом договірно-правових актів – актів соціального партнерства, які містять норми права, ухвалені соціальними партнерами у межах наданих їм повноважень.

Вивчаючи дану тему, студенти повинні приділити значну увагу поняттю правовідносини та їх ознакам, через які відображаються особливості трудових правовідносин і проводиться відмежування трудового права від інших галузей права. Особлива увага повинна приділитись підставам виникнення, зміни та припинення правовідносин.

Досліджуючи питання учасники правовідносин, слід розмежувати такі поняття, як «суб'єкти трудового права» та «суб'єкти трудових правовідносин». Разом з тим, необхідно

вказати хто може виступати працівником і роботодавцем у правовідносинах, визначивши їх правосуб'єктність.

Характеризуючи зміст трудових правовідносин потрібно провести правовий аналіз прав та обов'язків суб'єктів трудових відносин, які закріплені у чинному законодавстві та проекті Трудового кодексу України. Розкриття даного питань надасть можливість простежити тенденції розвитку даної галузі.

1. Поняття, ознаки та структура трудових правовідносин.
2. Види трудових правовідносин.
3. Суб'єкти трудових правовідносин, їх трудова правосуб'єктність.
4. Зміст трудових правовідносин, основні права і обов'язки суб'єктів.
5. Підстави та умови виникнення, зміни і припинення трудових правовідносин.

Контрольні питання:

1. Як співвідносяться між собою такі поняття як: «суб'єкти трудового права», «суб'єкти трудових правовідносин»?
2. Який склад колективних правовідносин?
3. Порівняйте правовий статус роботодавця – фізичної і юридичної особи.
4. Хто представляє інтереси найманих працівників у трудових правовідносинах?
5. Якими функціями наділений трудовий колектив, як суб'єкт трудового права?

Література:

Авескулов В. Д. Особливості трудових правовідносин із дистанційними працівниками. *Право та інновації*. 2017. № 2. С. 111–116.
https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14274/1/Aveskulov_111-116.pdf

Вишновецька С. Трудові правовідносини як об'єкт дослідження науки трудового права. *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 1. С. 60-63.

Вишновецька С. Поняття та особливості трудових процесуальних правовідносин. *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 4. С. 71-74.

Горевий В. Окремі питання щодо поняття «роботодавець» як суб'єкт трудового права. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 6. С. 105-106.

Данилюк О. Призначення на посаду як правостворюючий фактичний склад у трудовому праві України. *Юридична Україна*. 2007. №2. С. 58-62.

Заржицький О. Про трудові процесуальні правовідносини. *Право України*. 2008 № 3. С.65-68.

Єрмоменко В. В. Конкурс як підстава виникнення індивідуальних трудових правовідносин з державними службовцями. *Право та інновації*. 2018. № 2. С. 41–48.
https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/15594/1/YERYOMENKO_41-48.pdf

Козуб І. Працездатність та здатність до роботи: розмежування понять. *Юридична Україна*. 2009. №9. С. 70-73.

Коритко Л. Характеристика трудових відносин в праві Австро-Угорщини 19-поч. 20 століття. *Юридична Україна*. 2010. №12. С. 61-66.

Костюк В. Поняття та ознаки трудової правосуб'єктності в умовах кодифікації трудового законодавства: проблеми та напрями вирішення. *Право України*. 2009 № 3. С.48-53.

Костюк В. Зміст трудової правосуб'єктності працівника за трудовим законодавством України та проектом Трудового кодексу: науково-правовий аспект. *Право України*. 2010 № 11. С.140-146.

Костюк В. Поняття та ознаки трудової правосуб'єктності роботодавця у контексті кодифікації трудового законодавства. *Право України*. 2010 № 8. С.95-102.

Костюк В. Трудова правосуб'єктність як основна правова властивість трудового права. *Підприємництво, господарство і право*. 2005. № 8. С. 35-39.

Кохан Н. Поняття та класифікація трудових гарантій. *Юридична Україна*. 2006. №12. С.61-65.

Лазор Л. Правове регулювання правосуб'єктності у сфері трудового права в ринкових умовах. *Право України*. 2010. № 12. С.108-114.

Лазор В. Трудовий колектив як суб'єкт трудового права і сторона трудових спорів. *Право України*. 2003 № 10. С.100-104.

Манжак Б. С. Особливості призначення на посаду працівників органів державної виконавчої служби. *Аналітично-порівняльне правознавство* : електронне наукове фахове видання. 2023. N 1. С. 259-263. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.01.41>
https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/19670/1/Manzhak_259-263.pdf

Морозов С. Поняття участі працівників в управлінні підприємством, установою, організацією. *Юридична Україна*. 2012. №5. С. 69-73.

Павлович З., П'ятина В. Правове регулювання діяльності трудових колективів при нових формах власності. *Право України*. 1995. №7. С.41-43.

Пивоваров В. Правосуб'єктність фізичної особи, як суб'єкта трудових правовідносин. *Юридична Україна*. 2011. №3. С. 70-73.

Пилипенко П. Ознаки трудової правосуб'єктності працівників у трудових правовідносинах. *Право України*. 1999. №12. С.94.

Прокопчук Н.Р. Основні тенденції реформування трудових відносин в умовах воєнного стану. Новий трудовий договір. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2022. Випуск 5. С. 61-65. <http://www.nvppp.in.ua/vip/2022/5/10.pdf>

Середа О. Г. Вплив трудового контракту на виникнення, зміну та припинення трудових правовідносин. Підстави припинення трудового контракту: теоретико-прикладний дискурс : Монографія. М-во науки і освіти України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого ; за заг ред. О. М. Ярошенко. Харків : Юрайт, 2024. С. 33–45.
https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/19991/1/Sereda_33-45.pdf

Середа О. Обов'язки роботодавця та правові наслідки їх невиконання. *Право України*. 2002 № 9. С.82-85.

Слюсар А. М. Щодо поняття юридичних фікцій у трудовому праві. *Право та інновації*. 2016. № 1. С. 30–34. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11281/1/Slysar_30-34.pdf

Слюсар А. М. Правовий статус суб'єктів трудового права України: теоретико-правовий аспект. Монографія. Харків: видавництво «ФІНН», 2011. 336с.

Тимошенко Д.В. Класифікація причинно-наслідкового зв'язку в трудовому праві України. *Право та інновації*. 2016. № 1. С. 228–232.
https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11435/1/Timoshenko_228-232.pdf

Юровська В. В. Поняття та ознаки трудових правовідносин. *Право та інновації*. 2016. № 1. С. 67–72. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11295/1/Yrovska_67-72.pdf

Maliuha L. J. Legal Conflicts and Gaps in the Context of Labor Legislation of Ukraine / L. J. Maliuha, V. O. Zhuravel, S. O. Shabanova // *The Indian Journal of Labour Economics*. 2023. Published: 03 January. <https://doi.org/10.1007/s41027-022-00410-9>
https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/19635/1/Maliuha_03-01-2023.pdf

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про практику застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 1 листопада 1996р. № 9.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-96> Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17> Про організації роботодавців, їх об'єднання, права

і гарантії їх діяльності: Закон України від 22.06.2012р.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5026-17>

Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів) : Закон України від 3.03.1998 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80>

Про трудові колективи і підвищення їх ролі в управлінні підприємствами, установами, організаціями: Закон ВР СРСР 17 червня 1983 р. N 9500-X.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v9500400-83>

Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності : Закон України від 15.09.1999р.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14>

Тема № 5. Міжнародно-правове регулювання праці.

Забезпечуючи регулювання міждержавних відносин, спрямованих на захист основних трудових прав людини, міжнародне трудове право, водночас, є частиною міжнародного захисту прав людини, і більше того, саме міжнародне трудове право поклало початок становленню інституту захисту прав людини у міжнародному праві.

Таким чином, вивчаючи дану тему, необхідно визначити суб'єкти міжнародно-правового регулювання праці та порядок його здійснення. Значну увагу потрібно приділити основоположним актам, які закріплюють міжнародні стандарти праці і видані МОП, Радою Європи, країнами СНД. Вагомий вплив на міжнародно-правове регулювання праці здійснюють багатосторонні та двосторонні міждержавні договори, що укладаються у сфері праці та соціального захисту працівників. У них безпосередньо визначаються взаємні права та зобов'язання сторін трудових правовідносин.

Вивчаючи дану тему на підставі аналізу міжнародних актів, необхідно визначити рівень забезпеченості права на працю іноземців на території України та громадян України за кордоном.

1. Поняття міжнародного регулювання праці, його суб'єкти.
2. ООН цілі та завдання. Трудові права, які закріплені в Загальній декларації прав людини, Міжнародному пакті про громадянські і політичні права, Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права.
3. Міжнародна організація праці (МОП), її цілі та завдання. Характеристика конвенцій і рекомендацій МОП у сфері зайнятості та укладення колективних та трудових договорів. Конвенції і рекомендації МОП, ратифіковані Україною.
4. Рада Європи, її цілі та завдання. Акти Ради Європи: Європейська соціальна хартія(переглянута), Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод.
5. Європейський Союз його цілі та завдання, судова практика Європейського суду з захисту прав людини, котрі встановлюють міжнародні стандарти в сфері праці.
6. Двосторонні та багатосторонні договори України про працевлаштування і соціальний захист працівників.
7. Права громадян за кордоном.
8. Трудові права іноземців в Україні.

Контрольні питання:

1. Охарактеризуйте правову природу конвенцій та рекомендацій?
2. Норми міжнародного трудового права є складовими елементами системи міжнародного права чи національного трудового права?
3. Назвіть особливості міжнародно-правового регулювання праці?
4. Назвіть акти Ради Європи та Європейського Союзу, які встановлюють міжнародні соціальні стандарти у сфері праці?
5. Визначте, які акти видаються Європейським Союзом?

Література:

Гармонізація трудового законодавства України із законодавством Європейського Союзу: Монографія. Відп. ред. Н.М. Хуторян. Київ, 2008. 304 с.

Грекова М. Визначення поняття та ознак міжнародних трудових стандартів. *Право України*. 2008 № 4. С.50-53.

Грекова М. Поняття та зміст міжнародно-правового регулювання відносин у сфері праці. *Юридична Україна* 2012. №11. С. 110-114.

Дей М. Реалізація трудових прав працівниками-мігрантами в Україні: деякі проблеми. *Право України*. 2006 № 8. С.48-51.

Довгерт А. С. Правове регулювання міжнародних трудових відносин : навч. посіб. Київ : НМК ВО, 1992. 248с.

Железняк Н. Проблеми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. *Право України*. 2004. № 11. С.140-142.

Заржицький О., Сидоренко О., Башмаков В. Правове регулювання працевлаштування іноземних громадян в Україні. *Право України*. 1997. №2. С.55-57.

Козін С.М. Міжнародний захист як вид захисту трудових прав мігрантів. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. № 3. Том 2. С. 42-46.
<http://www.nvppp.in.ua/vip/2020/3-2/9.pdf>

Костюк В. Міжнародні акти як джерело трудового права. *Право України*. 1999. №11. С.97-100.

Кончар П. Європейська соціальна хартія – один із двох основних інструментів захисту прав людини в Європі. *Право України*. 2010. № 10. С.119-127.

Кузьменко В.В. Особливості судових прецедентів міжнародних судів як джерела трудового права. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. № 3. Том 2. С. 47-52 <http://www.nvppp.in.ua/vip/2020/3-2/10.pdf>

Лавринович О. Європейська конвенція з прав людини – надійний дороговказ гуманістичного розвитку України. *Право України*. 2010. № 10. С.43-47.

Льошенко О. Імплементція Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини в національну правову систему України. *Право України*. 2009 № 6. Ст.76-79.

Фединак Г. С., Феденяк Л.С. Міжнародне приватне право. Підручник. Київ: Атіка, 2005. 544с.

Феденяк Г., Феденяк Л. Відшкодування шкоди працівникові за нормами міжнародних угод України. *Право України*. 1997. №3. Ст.58-62.

Феденяк Г. Регулювання працевлаштування та соціального захисту громадян України за кордоном. *Право України*. 1998. №2. Ст.64-65.

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про міжнародні договори України : Закон України від 29.06.2004 року.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>

Про міжнародне приватне право : Закон України від 23.06.2005 року.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>

Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18.03.2004 № 1629-IV.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15>

Конвенція МОП №105 Про скасування примусової праці.
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_013

Конвенція МОП №2 Про безробіття. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_143

Конвенція МОП №158 Про припинення трудових відносин з ініціативи підприємця.
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_005

Конвенція МОП №29 Про примусову або обов'язкову працю.
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_136

Конвенція МОП №111 Про дискримінацію в галузі праці й занять.
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_161

Конвенція МОП N 158 про припинення трудових відносин з ініціативи роботодавця 1982 року https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_005#Text

Європейська соціальна хартія (переглянута). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062

Європейська конвенція про захист прав людини та основних свобод.
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004

Загальна декларація прав людини. Схвалена Генеральною асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015

Угода між Урядом України та Урядом Республіки Молдова про працевлаштування і соціальний захист громадян 14 січня 1993 р. Людина і праця. Інформаційний бюлетень Мінпраці України. 1994. №8. С. 23. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/498_159

Угоди між Урядом України та Урядом Литовської Республіки про взаємне працевлаштування громадян від 28 березня 1995 року. Людина і праця. Інформаційний бюлетень Мінпраці України. 1997. №1. С.27. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/440_021

Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про взаємне працевлаштування працівників від 16 лютого 1994 р. Людина і праця. Інформаційний бюлетень Мінпраці України. 1994. №9-10. С. 30. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_026

Угода про співробітництво в галузі трудової міграції та соціального захисту трудящих-мігрантів : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_012

Про ратифікацію Договору між Україною і Республікою Польща „Про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах : постанова ВР України від 4 лютого 1994 року №3941-12. Відомості Верховної Ради України 1994. №23. С.174.

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони та Європейським Союзом, Європейськими Співтовариствами з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : закон України від 18 березня 2004 року №1629-4. Відомості Верховної Ради України. 2004. №29. Ст.367. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15>

Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод.
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

До використання:

ООН <https://www.undp.org/> <https://www.undp.org/uk/ukraine>

МОП <https://www.ilo.org/uk/about-ilo>

Рада Європи <https://www.coe.int/web/portal/home> <https://www.coe.int/uk/web/kyiv>

ЄС https://european-union.europa.eu/contact-eu_uk

Європейський суд з прав людини. <https://www.echr.coe.int/hudoc-database-ukr>
[https://hudoc.echr.coe.int/ukr#{%22sort%22:\[%22kupdate%20Descending%22\],\[%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/ukr#{%22sort%22:[%22kupdate%20Descending%22],[%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]})

Практика ЄСПЛ. Український аспект. <https://www.echr.com.ua/rishennia-espl/>

Мінюст <https://minjust.gov.ua/m/rishennya-schodo-ukraini-vineseni-evropeyskim-sudom-z-prav-lyudini>

Тема № 7. Колективні договори та угоди.

У сучасний період в Україні відбуваються процеси, які можна визначити як формування колективного трудового права. Кризовий стан економіки загострив потребу суспільства досягти соціального балансу між найманими працівниками та роботодавцями і державою. Узгодження соціально-економічних інтересів між вказаними суб'єктами, утворює цілу систему суспільних відносин – відносини соціального партнерства, які пронизують соціально-економічні відносини від національного рівня до конкретного роботодавця.

Таким чином, слід визначити зміст поняття соціальне партнерство. Аналізуючи Закон України "Про колективні договори і угоди" слід розкрити різницю між колективним договором та колективними угодами, які укладаються на національному, галузевому та регіональному рівнях, встановити їх сторони.

Вивчаючи зміст і порядок укладення колективного договору, угоди, слід звернутись до Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)». Звертаючись до інших галузей права, слід встановити види, суб'єктів та порядок

притягнення до відповідальності за невиконання зобов'язань визначених у колективному договорі, угоді.

1. Поняття колективного договору, угоди. Види колективних угод та їх характеристика.
2. Сторони колективного договору, угоди.
3. Порядок укладання колективного договору, угоди та строки їх дії.
4. Зміст і структура колективного договору, угоди.
5. Колективні переговори. Порядок вирішення розбіжностей, що виникають під час ведення колективних переговорів.
6. Відповідальність за порушення колективного договору.
7. Загальна характеристика Закону України "Про колективні договори і угоди".

Контрольні питання:

1. З якою метою проводиться підвідомна реєстрація колективних договорів і угод?
2. Чи може роботодавець – фізична особа укласти колективний договір?
3. Чи може юридична або фізична особа представляти інтереси найманих працівників або роботодавця у колективних переговорах при укладенні колективних договорів, угод?
4. Хто здійснює контроль за виконанням колективного договору?
5. Що таке «соціальне партнерство»? Які його особливості?

Література:

Гулько Б. Про практику застосування Верховним Судом інституту малозначних справ на стадії касаційного перегляду. *Право України*. 2018. №10. С.102-113.

Гаврилюк Р. Правова природа медіації як вислід буттєвих властивостей людини. *Право України*. 2018. №3. С. 128-143.

Іншин М.І. Соціальна безпека окремих категорій працівників. Науковий вісник публічного та приватного права. 2020. № 3. Том 2. С. 31-36.
<http://www.nvppp.in.ua/vip/2020/3-2/7.pdf>

Клименчук Н. До питання про зміст галузевих угод. *Право України*. 2009. № 12. С.196-201.

Комарницький В. Генеральна угода – основа соціального партнерства в Україні. *Юридична Україна*. 2011. №7. С. 33-36.

Мельничук Н. Сторони колективного договору. *Право України*. 2010 № 7. Ст.107-113.

Мельничук О. Розвиток вчень про колективні договори та угоди. *Юридична Україна*. 2010. №5. С. 63-67.

Пікалюк С. Теоретико - правові основи соціально партнерства. *Юридична Україна*. 2009. №11-12. С. 196-199.

Рим О.М. Колективні трудові права як принцип трудового права Європейського Союзу. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2019. №5. С.43-46.

Соцький А.М. Суб'єкти колективних трудових правовідносин: правова характеристика. Науковий вісник публічного та приватного права. 2021. № 3. С.54-58
<http://www.nvppp.in.ua/vip/2021/3/13.pdf>

Трунова Г.А. Уповноважені трудовим колективом органи як суб'єкти соціального партнерства. *Право України*. 2007 № 9. С.50-52.

Трунова Г.А. Колективні угоди – акти соціального партнерства. *Юридична Україна*. 2007. №10. С. 51-57.

Чанишева А. Соціальний захист у разі неповної зайнятості: стандарти Європейського Союзу та законодавство України. *Право України*. 2016. №8.С.40-46.

Шабанов Р. Право на зайнятість як суб'єктивне право громадян у сфері соціального захисту від безробіття. *Право України*. 2016. №8. С.63-70.

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про соціальний діалог в Україні : Закон України від 23.12.2010р. № 2862-VI.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17#Text>

Про колективні договори і угоди : Закон України від 01.07.1993 року

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3356-12>

Про колективні угоди та договори : Закон України від 23.02.2023 № 2937-IX.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2937-20#Text>

Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності : Закон України від 15.09.1999р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14>

Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності: Закон України від 22.06.2012р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5026-17>

Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів) : Закон України від 3.03.1998 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80>

Про утворення Національної служби посередництва і примирення : Указ Президента України від 17.11.1998 № 1258/98. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1258/98>

ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

Тема № 9. Правове регулювання робочого часу.

Конкретна тривалість виконуваної працівником роботи вимірюється його робочим часом. На законодавчому рівні поняття робочого часу не закріплено, а в юридичній літературі є різні його визначення. Тому доцільно підкреслити, що правовому регулюванню підлягає лише той час, коли працівник виконує відповідну роботу.

Правове регулювання робочого часу має на меті, з одного боку, забезпечити виконання працівником необхідної міри праці, а з іншого – забезпечити охорону праці й право працівника на відпочинок.

Таким чином, вивчаючи дану тему необхідно зосередити увагу на нормативах робочого часу та ознаках, які відрізняють один вид робочого часу від іншого.

Достатню увагу слід приділити досліджуючи загальні і спеціальні режими робочого часу. Необхідно визначити особливості, що притаманні кожному режиму, і які нададуть змогу відмежувати один режим від іншого.

Вивчаючи питання надурочних робіт, необхідно встановити порядок залучення до них. Також, необхідно визначити порядок здійснення обліку робочого часу на підприємствах, установах, організаціях.

1. Поняття робочого часу і значення його правового регулювання.
2. Види робочого часу та їх характеристика.
3. Правова відмінність скороченого та неповного робочого часу.
4. Надурочні роботи та порядок залучення до них.
5. Загальні режими робочого часу. Їх характеристика.
6. Спеціальні режими робочого часу. Їх характеристика.
7. Облік робочого часу і порядок його встановлення відповідно до законодавства.

Контрольні питання:

1. За якими критеріями можна розмежувати скорочений та неповний робочий час?
2. Для яких категорій працівників можна встановити ненормований робочий час?
3. Виділяють які елементи гнучкого графіку роботи?

4. Які на вашу думку, найоптимальніші періоди обліку робочого часу?
5. Чи можна надурочні роботи вважати примусовою працею?

Практичні завдання:

Задача №1. На одному з підприємств Львова в колективному договорі на 2005 р. були записані такі положення: 1. У випадках різкого погіршення фінансового стану заводу і скорочення чисельності працюючих на виробництві не допускаються понаднормові роботи окрім робіт, пов'язаних з виробничою необхідністю; 2. Після 8 годин, відпрацьованих з початку зміни, працівник виконує роботу на умовах добровільності; 3. Розміри тарифних ставок і окладів працівників заводу розробляються адміністрацією і вводяться в дію після погодження профспілкою; 4. Член комітету профспілки не може бути поданий на звільнення у зв'язку із скороченням штатів чисельності, переведений з одного робочого місця на інше або з одного підрозділу в інший крім як за згодою профкому.

Дайте юридичний аналіз цих положень. Чи правомірні вони?

Задача №2. Бухгалтер Романенко звернулася із скаргою в профком на те, що адміністрація надала їй тільки половину відпустки у зв'язку з навчанням для здачі сесії у вузі. Таке рішення адміністрація мотивувала тим, що Романенко працює на умовах неповного робочого часу, а тому не має права на повну учбову відпустку. Романенко просила пояснити, чи правильно у відділі кадрів в трудову книжку їй було зроблено запис про роботу з неповним робочим часом і як це вплине на тривалість її трудового стажу, а також на тривалість річної відпустки.

Проаналізуйте звернення Романенко. Чи обмежуються права працівника при роботі на умовах неповного робочого часу.

Література:

Авескулов В.Д. Правове регулювання ненормованого робочого часу. *Форум права*. 2016. № 14. С.5-10. file:///C:/Users/Admin/Downloads/FP_index.htm_2016_4_3.pdf

Венедиктова В. Регулювання ненормованого робочого часу в умовах ринкової економіки. *Право України*. 1999. №7. С.104-106.

Гафич О.І. Сутність та ознаки гнучкого режиму робочого часу. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. Випуск 3. С. 44-49. <http://www.nvppp.in.ua/vip/2023/3/7.pdf>

Дрозд О.Ю. Сутність і зміст дистанційної роботи. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2022. Випуск 2. С. 47-54. <http://www.nvppp.in.ua/vip/2022/2/8.pdf>

Костюк В.Л., Яцкевич І.І. Принципи новітньої концепції правового регулювання робочого часу. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2019. Том 4. С.42-51. <file:///C:/Users/Admin/Downloads/185629-412680-1-SM.pdf>

Левченко Н.І. Правове регулювання робочого часу: європейський досвід. *Журнал східноєвропейського права*. 2015. №14. С.141-146. http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2015/04/levchenko_14.pdf

Малишевська З. Класифікація режиму робочого часу. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. №2. С.82-86.

Пилипенко А.А., Михалко Ю.Р., Жаров О.А. Правове регулювання робочого часу в Україні і за кордоном. *Молодий вчений. Юридичні науки*. листопад 2017. №11(51). С.979-983. <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/11/237.pdf>

Проценко О. Нормативи і тривалість робочого часу. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. №2. С.82-86.

Сільченко С., Сербіна Д. Дистанційна праця: сучасний стан і перспективи розвитку правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. №1. Ст. 93-99. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/18808/1/Silchenko_93-99.pdf

Таможанський О.В. Особливості правового регулювання дистанційної роботи. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. № 3. С. 59-63. <http://www.nvppp.in.ua/vip/2021/3/14.pdf>

Чанишева А. Соціальний захист у разі неповної зайнятості: стандарти Європейського Союзу та законодавство України. *Право України*. 2016. №8. С.40-46.

Юзько Т.М. Робочий час і час відпочинку як невід'ємна категорія права людини на життя. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 6. С. 102-104. http://isej.org.ua/6_2015/29.pdf

Поняття гнучкого режиму робочого часу, особливості застосування. Методичний матеріал ВША. Від 19.01. 2024р. <https://www.hsa.org.ua/blog/poniattia-gnuckogo-rezimu-robocogo-casu-osoblivosti-zastosuvannia>

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про затвердження Переліку виробництв, цехів, професій і посад із шкідливими умовами праці, робота в яких дає право на скорочену тривалість робочого тижня : Постанова КМУ від 21.02.2001 № 163. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/163-2001-%D0%BF#Text>

Про затвердження Порядку застосування Переліку виробництв, цехів, професій і посад із шкідливими умовами праці, робота в яких дає право на скорочену тривалість робочого тижня : Наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 23.03.2001 №122. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0304-01#Text>

Про затвердження Методичних рекомендацій щодо встановлення гнучкого режиму робочого часу : Наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 04.10.2006 № 359 <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0359203-06#Text>

Положення про порядок і умови застосування (гнучкого) змінного графіка роботи для жінок, що мають дітей : Постанова Держкомпраці СРСР і ВЦРПС від 06.06.1984 N 170/10-101.

Списку сезонних робіт і сезонних галузей : Постанова КМУ від 28.03.1997 № 278. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/278-97-%D0%BF>

Рекомендації про порядок надання працівникам з ненормованим робочим днем щорічної додаткової відпустки за особливий характер праці : Наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 10.10.1997р. №7. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0007203-97#Text>

Положення про вахтовий метод організації робіт на підприємствах, в установах, і організаціях, що належать до сфери управління Державного агентства України з управління зоною відчуження : Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 24.07.2017 №275. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0994-17>

Про чергування на підприємствах і в установах : Лист Міністерства праці та соціальної політики України від від 02.04.2010 № 89/13/116-10. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0089203-10#Text>

Про розрахунок норми тривалості робочого часу на 2024 рік. https://7eminar.ua/events/3452?gad_source=1&gclid=Cj0KCQjwsoe5BhDiARIsAOXVoUsBHtxdpHb1a3HmECikPA1-Uh6YXD1j9_b_CZ8QLKIOJ3K0Fp7KNowaAqVXEALw_wcB

Тема № 10. Правове регулювання часу відпочинку.

У трудовому праві право працівника на відпочинок тісно пов'язане із обмеженням тривалості робочого часу. Дана гарантія закріплюється статтею 44 Конституції України: «Кожен, хто працює має право на відпочинок». Отже, у законодавстві встановлюються мінімальні державні стандарти і гарантії щодо забезпечення права працівника на відпочинок.

Це право забезпечується наданням обідньої перерви, щоденного та щотижневого відпочинку, через вихідні, святкові та неробочі дні. Вивчаючи дану тему, необхідно визначити порядок встановлення таких видів відпочинку та правові гарантії забезпечення

надання кожного виду відпочинку зокрема.

Окрему увагу слід приділити відпусткам та її видам, які передбачені у Законі України «Про відпустки» від 15.11.1996р. Необхідно визначити гарантії, якими забезпечується дане право та встановити порядок надання відпусток.

1. Поняття, види часу відпочинку. Значення правового регулювання часу відпочинку.
2. Загальна характеристика обідньої перерви, щоденного відпочинку, щотижневого відпочинку, вихідні, святкові та неробочі дні.
3. Щорічні відпустки: поняття, значення та їх види.
4. Право працівника на відпустку і гарантії його реалізації.
5. Щорічна основна відпустка і порядок її надання.
6. Види додаткових відпусток та їх правове регулювання.
7. Відпустки без збереження заробітної плати і порядок їх надання.

Контроль питання:

1. Яким чином компенсується робота у вихідні дні?
2. Назвіть святкові та неробочі дні, передбачені КЗпП України?
3. Як оплачується та надається відпустка особам, що працюють за сумісництвом?
4. У яких випадках робота на умовах неповного робочого часу впливає на тривалість відпустки?
5. Перерви для годування дитини – це періоди часу, які відносяться до робочого часу чи до часу відпочинку?

Практичні завдання:

Задача №1. Група робітниць виконкому міської ради звернулась до юрисконсульта з питанням про те, чи поширюється ст. 19 ЗУ "Про відпустки" на жінок, які працюють на посадах державних службовців та мають двох і більше дітей віком до 15 років.

Якою повинна бути відповідь юрисконсульта. Проаналізуйте ситуацію.

Задача №2. Сорокін працював пекарем у малому підприємстві "Юлія". Проробивши рік, він вимагав надання відпустки, однак адміністрація підприємства йому в цьому відмовила, пославшись на те, що у них приватне підприємство, а відпустка надається тільки на державних підприємствах.

Чи правомірна відмова адміністрації? Хто має право на відпустку і в якому порядку вона надається? Проаналізуйте ситуацію.

Література:

Гаращенко Л. Регулювання відпусток в конвенціях МОП та нормативних актах країн Європи. *Право України*. 1999. №10. С.90-94.

Дмитрієва К.І. Правове регулювання часу відпочинку за законодавством країн із розвиненою економікою. *Часопис Київського університету права*. 2013. №1. С.195-199.

file:///C:/Users/Admin/Downloads/Chkup_2013_1_48.pdf

Зубковський В. Компенсація за невикористану відпустку. *Право України*. 1999. №2. С.103-105.

Попов С.В. Правове регулювання надання відпусток без збереження заробітної плати. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юрисприденція*. 2014. №10-1. Том.2. С.7-9. http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc10-1/part_2/4.pdf

Хуторян Н. М. Проблеми правового регулювання відпусток у проекті Трудового кодексу України. *Право України*. 2009 № 3. С.35-40.

Хуторян Н.М. Удосконалення порядку надання відпусток у проекті трудового кодексу України. *Юридична Україна*. 2006. №1. С. 44-48.

Юзько Т.М. Робочий час і час відпочинку як невід'ємна категорія права людини на життя. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 6. С. 102-104. http://lsej.org.ua/6_2015/29.pdf

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про відпустки: Закон України від 15.11.1996р.
<https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/504/96-%D0%B2%D1%80>

Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 № 2136-ІХ. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>

Інструкція про службові відрядження в межах України та за кордон : Наказ Міністерства фінансів України від 13.03.98 N 59. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0218-98>

Список виробництв, робіт, цехів, професій і посад, зайнятість працівників в яких дає право на щорічні додаткові відпустки за роботу із шкідливими і важкими умовами праці та за особливий характер праці : Постанова КМУ від 17.11.1997 № 1290. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1290-97-%D0%BF>

Умови, тривалість, порядку надання та оплати творчих відпусток : Постанова КМУ від 19.01.1998 № 45. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/45-98-%D0%BF>

Списку сезонних робіт і сезонних галузей : Постанова КМУ від 28.03.1997 № 278. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/278-97-%D0%BF>

Про роз'яснення деяких питань законодавства (щодо відпусток) : Лист Міністерство праці та соціальної політики України від 13.05.2010 р. N 140/13/116-10. <http://lviv.medprof.org.ua/lviv/socialno-ekonomichnii-zakhist/vidpustki/list-rozjasnennja-no-1401311610-vid-13052010r/>

Про відпустку по догляду за дитиною : Лист Міністерства соціальної політики від 16.05.2012 р. N 158/13/133-12. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v158-739-12#Text>

Щодо виплати компенсації за невикористану відпустку // від 27.03.2013р. № 321/13/84-13. https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v321_739-13#Text

Щодо грошової компенсації працівникам за невикористані дні щорічної та додаткової відпусток : Лист Міністерства праці та соціальної політики України від 24.06. 2011р. №208/13/116-11 <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0208739-11>

Додаткові посилання до теми: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/111440/page5/sps>

Тема № 11. Правове регулювання оплати праці.

Поняття оплати праці характеризують різні сторони одного і того ж суспільного явища. Для роботодавця оплата праці є платою за робочу силу і складає одну із основних статей витрат у собівартості товарів та послуг, що надаються. Для працівника – це основна частина його особистого доходу, засіб відтворення робочої сили і поліпшення рівня благополуччя самого працівника та його сім'ї.

Таким чином, вивчаючи дану тему, слід розкрити співвідношення понять оплата праці та заробітна плата, виділяючи ознаки останньої. Разом з тим, слід розглянути державний і договірний методи регулювання заробітної плати.

На основі статті 2 Закону України «Про оплату праці» слід розглянути структуру заробітної плати та її системи. Слід дослідити і розмежувати такі поняття як надбавки і доплати до заробітної плати. Також слід приділити увагу формам і системам оплати праці та розмежувати складові елементи основної і додаткової оплати праці.

Окрему увагу слід приділити порядку виплати заробітної плати та порядку і розмірам відрахувань із заробітної плати; визначити правове регулювання індексації заробітної плати.

1. Поняття та правові методи регулювання оплати праці. Система організації оплати праці.
2. Структура заробітної плати.
3. Надбавки і доплати до заробітної плати. Їх види.
4. Система оплати праці та її види: відрядна та погодинна система оплати праці.
5. Тарифна система оплати праці. Її елементи.
6. Форми оплати праці.
7. Мінімальна заробітна плата. Гарантії забезпечення мінімальної заробітної плати.
8. Організація оплати праці на підприємствах.
9. Обмеження розміру відрахувань із заробітної плати.
10. Порядок виплати заробітної плати. Індиксація заробітної плати.

Контрольні питання:

1. В чому полягає відмінність заробітної плати від винагороди за цивільно-правовими договорами?
2. Назвіть елементи тарифної системи ?
3. Як утримуються обмеження із заробітної плати?
4. Який порядок здійснення індексації заробітної плати?
5. Яка різниця між доплатами і надбавками до заробітної плати?

Практичні завдання:

Завдання №1. Інженер Кінаш уклав трудовий договір з виробничим кооперативом для організації і керівництва поточними роботами по ремонту обладнання. Правлінням кооперативу йому був встановлений посадовий оклад у розмірі 4500 гривень. У травні, червні і липні місяцях, посилаючись на погані справи з фінансами кооператив видав Кінашу заробітну плату з розрахунку 2700 гривень на місяць. 1 серпня Кінаш звільнився за власним бажанням і пред'явив вимогу оплатити йому недодану суму 5400 гривень. Юрисконсульт кооперативу пояснив Кінашу різницю між державним підприємством та кооперативом, який оплачує працю працівників у залежності від суми прибутку.

Як вирішити спір? Проаналізуйте ситуацію.

Завдання №2. Прокопенко був звільнений з роботи за власним бажанням у зв'язку з виїздом на інше місце проживання. На неодноразові прохання Прокопенка провести з ним розрахунок, власник відповідав обіцянками, але розрахунку не провів, посилаючись, зокрема, на його заборгованість за проживання в гуртожитку. Приступивши до роботи на іншому підприємстві, Прокопенко звернувся до суду з проханням зобов'язати власника провести з ним розрахунок і виплатити середній заробіток за весь час затримки розрахунку.

Чи законні вимоги Прокопенко? Проаналізуйте ситуацію.

Література:

Бурнягіна Ю. М. Поняття і юридична природа локального правового регулювання оплати праці. *Право та інновації*. 2018. № 2. С. 66–74. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/15602/1/Burnyagina_66-74.pdf

Валецька О. Аналіз структури особливостей заробітної плати в трудовому праві. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 6. С. 107-110.

Гасвая О.В. Окремі питання регулювання оплати праці за кордоном та в Україні. *Problems of Legality*. Summer. 2016. Адміністративне право. Фінансове право. Трудове право. С.103-111. <http://oaji.net/articles/2016/3229-1477295733.pdf>

Гетьманцева Г. Співвідношення централізованого і локального методів правового регулювання оплати праці. *Право України*. 1997. №12. С.66-68.

Копайгора І. Правове регулювання заробітної плати у соціалістичних кодексах про працю в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 5. С. 18-20.

Лаптії І. Оплата праці і заробітна плата: щодо питання термінології. *Право України*. 2005 № 7. С.81-84.

Лаптії І. Оплата праці як соціально-економічна та правова категорія. *Право України*. 2005 № 1. С.106-109.

Процевський О. Окремі питання захисту права на заробітну плату в судовому порядку. *Право України*. 2008 № 2. С.64-69.

Сімутіна Я.В. Проблеми правового регулювання оплати праці з відхиленням від нормальних умов праці. *Юридична Україна*. 2005. №10. С. 44-50.

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про оплату праці: Закон України від 24.03.1995року.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80>

Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії : Закон України від 05.10.2000 № 2017-III. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14>

Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 № 1404-8.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>

Про внесення змін до Закону Української РСР "Про індексацію грошових доходів населення": Закон України від 25.04.1997 № 234/97-ВР.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/234/97-%D0%B2%D1%80>

Про затвердження Порядку проведення індексації грошових доходів населення : Постанова КМУ від 17 липня 2003 р. № 1078. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1078-2003-%D0%BF>

Щодо строків виплати заробітної плати: Лист Міністерства праці та соціальної політики України від 09.12.2010 р. N 912/13/155-10.
<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0912203-10>

Про перелік товарів, не дозволених для виплати заробітної плати натурою : Постанова Кабінету Міністрів України від 3 квітня 1993 р. N 244.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/244-93-%D0%BF>

Порядок обчислення середньої заробітної плати: Затверджений Постановою КМУ від 8 лютого 1995 р. №100. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/100-95-%D0%BF>

Інструкція про службові відрядження в межах України та за кордон: Наказ Міністерства фінансів України від 13.03.98 N 59. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0218-98#Text>

Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери : Постанова КМУ від 30.08.2002 № 1298. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1298-2002-%D0%BF#Text>

Про гарантії і компенсації для працівників, які направляються для підвищення кваліфікації, підготовки, перепідготовки, навчання інших професій з відривом від виробництва : Постанова КМУ від 28.06.1997 № 695. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-97-%D0%BF>

Класифікатор професій ДК 003:2010 : Держспоживстандарт України Наказ від 28.07.2010р. № 327. https://hrliga.com/docs/327_KP.htm

Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників : Наказ Міністерства праці та соціальної політики Укаїни від 29.12.2004 N 336.
<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0336203-04#Text>

Про практику застосування судами законодавства про оплату праці : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24.12.1999р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-99>

Про підвищення оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери // Постанова Кабінету Міністрів України від 27 березня 2013 р. № 197. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/197-2013-%D0%BF>

Тема № 15. Трудові спори та порядок їх вирішення.

У процесі трудової діяльності між суб'єктами трудових відносин існують розбіжності, які можуть перерости у спори. Вони виникають як на стадії появи трудових правовідносин, так і в процесі їх існування, та найчастіше – при припиненні трудового договору.

У науковій літературі трудові спори розглядаються як розбіжності між працівником та роботодавцем.

Таким чином, розглядаючи дану тему, увагу необхідно зосередити на понятті та класифікації трудових спорів, причинах їх виникнення. Окремо вивчити порядок розгляду індивідуальних і колективних трудових спорів.

1. Поняття, класифікація трудових спорів та причини їх виникнення.
2. Органи, що розглядають індивідуальні та колективні трудові спори.
3. Розгляд трудових спорів у комісіях з трудових спорів (КТС)
4. Розгляд трудових спорів у місцевих судах.
5. Поновлення на роботі та оплата за вимушений прогул.
6. Порядок вирішення колективних трудових спорів.
7. Правове регулювання проведення страйків.

Контрольні питання:

1. Чи може роботодавець за вирішенням трудового спору звертатись до КТС?
2. З якого моменту виникають індивідуальні та колективні трудові спори?
3. Які трудові спори підвідомчі суду?
4. Чи можуть до складу примирних комісій включатись представники третіх сторін?
5. Чи може головою трудового арбітражу бути особа, яка не працює на підприємстві де виник спір?

Практичні завдання:

Задача № 1. Начальник цеху Коваль звернувся з заявою в КТС з проханням виплатити йому премію, якої його позбавили в зв'язку з наявністю в цеху за квартал значної кількості дисциплінарних стягнень. Комісія відмовила Ковалю в прийнятті заяви.

Чи правомірні дії КТС?

Задача № 2. Байрамов, викладач технікуму, був звільнений з роботи за власним бажанням. Через два тижні після звільнення він звернувся до суду з позовом про поновлення на роботі, вказуючи в позовній заяві, що подача ним заяви про звільнення за власним бажанням була вимушеною, це він зробив під тиском директора технікуму.

Як повинен поступити суддя в даному випадку?

Література:

Бонтлаб В.В. Нормативно-правове забезпечення вирішення трудових спорів у ЄС. *Право і суспільство*. 2019. №4 Ст. 113-120. http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2019/4_2019/18.pdf

Бурак В.Я. Адміністративний захист трудових прав та законних інтересів працівників. *Університетські наукові записки*. 2016. №59. Ст. 189-198. <http://old.univer.km.ua/visnyk/1571.pdf>

Ваганова І.М. Поняття форми захисту та різновиди заходів захисту трудових прав працівників. *Форум права*. 2009. №3. Ст. 94-99. http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1184/Poniattia%20formy%20zakhystu%20Vahanova%20_2009.pdf?sequence=1

- Васіна Н.В. Самозахист у трудовому праві: поняття, ознаки, способи та межі самозахисту. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. №9. Ст. 142-145. http://www.lsej.org.ua/9_2020/35.pdf
- Гаврилюк Р. Правова природа медіації як вислід буттєвих властивостей людини. *Право України*. 2018. №3. С. 128-143.
- Гаращенко Л.П., Гаврилевська О.О. Способи міжнародно-правового захисту трудових прав працівників. *Юридичний вісник*. 2015. №4(37). Ст. 94-98. <file:///C:/Users/kohan/Downloads/12675.pdf>
- Гулько Б. Про практику застосування Верховним Судом інституту малозначних справ на стадії касаційного перегляду. *Право України*. 2018. №10. С.102-113.
- Дараганова Н.В. Класифікація трудових спорів як необхідна умова визначення порядку та механізму їх вирішення. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. №8. С. 41-47.
- Давиденко Г.І. Розгляд судами спорів, пов'язаних з укладенням, зміною і припиненням трудового договору. *Вісник Верховного Суду України*. 1997. №3. С.35-36.
- Золотухіна Л.О. Щодо форм захисту інтересів сторін трудових правовідносин. *Право і суспільство*. 2015. № 5-2 частина 3. Ст. 108-112. http://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2015/5_2_2015/part_3/20.pdf
- Іншин М.І. Захист трудових прав працівників в сучасних умовах. *Сучасні виклики українського права у контексті європейської інтеграції*. 2016. Бюлетень №1 квітень. Ст. 71-73. <http://zdr.knu.ua/images/libraryfiles/19.pdf>
- Константінова Н. Заходи захисту трудових прав працівників і роботодавців. *Підприємництво, господарство і право*. 2005. № 12. С. 62-64.
- Косак С. Особливості участі третіх осіб у трудових справах. *Право України*. 1997. №11. С.56-58.
- Кохан Н.В. Поняття та сутність оскарження у трудовому праві. *Юридична Україна*. 2007. №9. С. 58-62.
- Лазор В. Поняття трудових спорів, конфліктів та їх позовний і непозовний характер. *Право України*. 2002 № 7. С.90-95.
- Лазор В. Судове вирішення індивідуальних трудових спорів: шляхи вдосконалення. *Право України*. 2003 № 7. С.53-55.
- Маркіна Т. Щодо способів захисту прав за законодавством України про працю. *Право України*. 2002 № 2. С.53-57.
- Маркіна Т. Проблеми захисту трудових прав працівників. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 9. С. 21-25.
- Постригань Т.Л. Позовна давність за трудовим правом. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. №10. С. 55-60.
- Постригань Т.Л. Способи захисту трудових прав громадян у суді. *Юридична Україна*. 2011. №11. С. 38-42.
- Радіонова-Водяницька В. О. Національна служба посередництва і примирення та її роль у вирішенні колективних трудових спорів. *Право та інновації*. 2017. № 2. С. 105–110. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14273/1/Radionova-Vodyanytska_105-110.pdf
- Сільченко С. Особливості розгляду трудових спорів з урахуванням змінених процесуальних норм. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. №12. Ст.148-152. <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/12/28.pdf>
- Середа О. Г. Медіація (посередництво) як альтернативний спосіб вирішення трудового спору. *Право та інновації*. 2017. № 2. С. 38–45. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14265/1/Sereda_38-45.pdf
- Сокол М. Незаконний страйк: порівняльна характеристика Українського та Європейського законодавства. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 3. С. 124-127.
- Стадник М. Правове регулювання розв'язання страйків. *Право України*. 1992. №7. С.30-32.
- Стасів О. Право на страйк як гарантія захисту трудових та соціальних інтересів найманих працівників. *Юридична Україна*. 2010. №8. С. 73-78.

Чанишева Г., Фадєєнко А. Розгляд судами справ у спорах, що виникають з трудових правовідносин (окремі питання). *Право України*. 1998. №8. С.58-63.

Швець Н. Відмінності страйків від інших актів протесту. *Право України*. 2007 № 8. С.57-61.

Швець Н.М.. Поняття та форми трудових конфліктів. *Підприємництво, господарство і право*. 2006. № 6. С. 40-43.

Швець Н. М. Роль профспілкової організації в реалізації працівниками на страйк. Проблеми законності : зб. наук. пр. Харків, 2019. Вип. 145. С. 129–139. <https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/16679/1/Shvets-129-139.pdf>

Швець Н. М. Право на страйк: особливості застосування та обмеження. *Право та інновації*. 2017. № 2. С. 30–37. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14275/1/Shvets_30-37.pdf

Хотинська О. Дисциплінарна відповідальність та незалежність судді: у пошуках балансу. *Право України*. 2018. №3. С. 110-122. https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_2018_3/pravo_2018_3_s7/

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Цивільно-процесуальний кодекс України від 18.03.2004 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>

Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів) : Закон України від 3.03.1998 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80>

Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР. <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>

Про посилення судового захисту прав та свобод людини і громадянина : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.1997р. №7. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-97>

Про утворення Національної служби посередництва і примирення : Указ Президента України від 17.11.1998 № 1258/98. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1258/98>

Положення про примирну комісію: Наказ Національної служби посередництва і примирення від 18.11.2008 N 130. <https://ips.ligazakon.net/document/MUS9403>

Положення про трудовий арбутраж : Наказ Національної служби посередництва і примирення від 18 листопада 2008 року N 135. http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/MUS9569.html

Положення про посередника: Наказ Національної служби посередництва і примирення від 18 листопада 2008 року N 133. <https://ips.ligazakon.net/document/MUS9521>

Про практику застосування Конституції України при здійсненні правосуддя : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 1 листопада 1996р. №9. <https://ips.ligazakon.net/document/view/VS96005>

Про судову практику в справах про відшкодування шкоди, заподіяної підприємствам, установам, організаціям їх працівниками : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 29.12.1992р. №14. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-92>

Про практику розгляду судами трудових спорів : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 6.11.1992р. №9. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-92>

Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.03.1995р. №4. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95>

Про практику застосування судами законодавства про оплату праці : Постанова

Тема № 16. Нагляд та контроль за додержанням законодавства про працю.

Нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю потрібно розглядати як діяльність компетентних державних та громадських органів чи їх представників, спрямована на захист трудових прав працівників. У процесі цієї діяльності вони попереджують і виявляють порушення законодавства про працю з боку роботодавця, чи уповноважених ним осіб, поновлюють трудові права працівників та притягують до відповідальності винних у порушенні цих прав.

Вивчаючи дану тему, слід визначити різницю між державним наглядом і громадським контролем. Необхідно визначити які органи здійснюють державний нагляд, а які громадський контроль. Разом з тим, потрібно визначити функції профспілкової організації та трудового колективу щодо організації та здійсненні контролю за додержанням законодавства про працю.

Розглядаючи відповідальність осіб винних за порушення норм трудового законодавства, необхідно визначити види, підстави і умови адміністративної, кримінальної відповідальності таких осіб.

1. Нагляд і контроль за дотриманням законодавства про працю.
2. Медичні огляди працівників.
3. Повноваження трудового колективу і первинної профспілкової організації підприємства, установи, організації по контролю за додержанням законодавства про працю.
4. Зміст основних прав та обов'язків працівників у сфері охорони праці.
5. Відповідальність осіб винних у порушенні норм з охорони праці (кримінальна, адміністративна відповідальність).

Контрольні питання:

1. Що таке нагляд та контроль за додержанням трудового законодавства?
2. Назвіть основні види нагляду і контролю за додержанням трудового законодавства?
3. Які форми взаємодії використовуються державними та громадськими органами нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю?
4. Чи наділені трудові колективи і профспілкові організації функціями щодо контролю за додержанням трудового законодавства?
5. За які правопорушення винних осіб можна притягати до кримінальної та адміністративної відповідальності за недотримання норм трудового законодавства?

Література:

Гетьманцева Н. Д. Становлення і розвиток трудового права як прояв єдності приватних і публічних засад. *Науково-практичний журнал «Теорія і практика інтелектуальної власності»*. № 4 (102). 2018 р. С. 83-92.

Кайло І.Ю. Види нагляду за дотриманням трудового законодавства України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. № 4. С. 64-71.
<http://www.nvppp.in.ua/vip/2021/4/13.pdf>

Кайло І.Ю. Недоліки та прогалини правового регулювання нагляду і контролю за дотриманням трудового законодавства України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. № 5. Том 2. С.40-46. http://www.nvppp.in.ua/vip/2021/5/part_2/7.pdf

Кучер О.В. Поняття та сутність нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. Випуск 5. С. 55-59.
<http://www.nvppp.in.ua/vip/2023/5/10.pdf>

Кучер О.В. До питання співвідношення норм трудового й адміністративного права при регулюванні повноважень суб'єктів нагляду і контролю за додержанням законодавства про

працю. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. № 3. С 56-60.
<http://www.nvppp.in.ua/vip/2023/3/9.pdf>

Середа О.Г. Оптимізація системи суб'єктів нагляду та контролю за дотриманням законодавства про працю. *Форум права*. 2014. №1. С.439-442.

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992 № 2694-ХІІ.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>

Про Державний комітет України з нагляду за охороною праці : Указ Президента України від 18.09.2002 № 834/2002. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/834/2002>

Методичні вказівки та завдання для самостійних (домашніх) контрольних робіт

Самостійна робота здобувачів заочної форми навчання є обов'язковим видом робіт.

Різновидом самостійної роботи здобувача заочної форми навчання є виконання ним самостійної (домашньої) контрольної роботи, яка оцінюється максимально 25 балів. Її виконання є допуском до екзамену з даної дисципліни. Бал за самостійну (домашню) контрольну роботу складає бал за самостійну роботу, та є частиною підсумкового семестровий балу.

Самостійна (домашня) контрольна робота для здобувачів заочної форми навчання, виконується ними самостійно, у домашніх умовах та прикріплюється здобувачем в classroom до початку екзаменаційної сесії.

Самостійна (домашня) контрольна робота здобувача із курсу Трудове право України виконується по варіантах. Кожний здобувач, виконує всі завдання одного варіанту, які визначені даними методичними вказівками. Кожний варіант містить однотипні завдання такі, як:

- визначення основних понять особливої частини курсу, зміст яких необхідно розкрити;
- питання, у яких необхідно розмежувати суміжні поняття даної галузі, визначити ознаки поняття його види або провести співвідношення понять, явищ. Виконується завдання письмово зображуючи у формі таблиці або схеми;
- тестові завдання, які розроблені на основі основних законодавчих актів, що використовуються для регулювання трудових відносин (КЗпП України, З.У. „Про відпустки”, З.У. „Про оплату праці”). Кожне завдання містить ключове питання цих актів. Виконується письмово, даючи одну правильну відповідь;
- описове теоретичне питання, що стосуються найважливіших моментів правового регулювання трудових відносин. Виконуються письмово, з посиланням на відповідні нормативні акти;
- практичне завдання у вигляді ситуаційних задач, проаналізувавши які, студент повинен дати їм правовий аналіз із посиланням на відповідні норми закону.

Студенти, що знаходяться у журналі під порядковим номером

- 1-2 включно, виконують 1 варіант завдань;
- 3-4 включно, виконують 2 варіант завдань;
- 5-6 включно, виконують 3 варіант завдань;
- 7-8 включно, виконують 4 варіант завдань;
- 9-10 включно, виконують 5 варіант завдань;
- 11-12 включно, виконують 6 варіант завдань;
- 13-14 включно, виконують 7 варіант завдань;
- 15-16 включно, виконують 8 варіант завдань;
- 17-18 включно, виконують 9 варіант завдань;
- 19-20 включно, виконують 10 варіант завдань;
- 21-22 включно, виконують 11 варіант завдань;
- 23-24 включно, виконують 12 варіант завдань;
- 25-26 включно, виконують 13 варіант завдань;
- 27-28 включно, виконують 14 варіант завдань;
- 29-30 включно, виконують 15 варіант завдань.

Варіант № 1

1. Дайте визначення такому поняттю, як: (Зпо 1 балу = 3 бали)

- а) трудовий договір та контракт;
- б) ненормований робочий день;
- в) тарифна система;

2. У вигляді таблиці або схематично: (6 балів)

визначте ознаки неповного робочого часу;

3. Виберіть правильну відповідь у тестовому завданні: (2 по 1 балу = 2 бали)

- Вік з якого допускається прийняття на роботу:

- а). без згоди одного із батьків або особи, що його замінює, можуть як виняток, прийматись на роботу особи, які досягли п'ятнадцяти років;
- б). осіб в окремих випадках молодше тринадцяти років, за згодою двох батьків;
- в). осіб чотирнадцяти років без згоди батьків або осіб, які їх заміняють;
- г). осіб дванадцяти років на прохання батьків або осіб, що їх заміняють;
- д). молоді у вільний у від навчання час по досягненні ними чотирнадцятирічного віку за згодою одного з батьків або особи, що їх заміняє;

- Нормальна тривалість робочого часу в Україні не може перевищувати:

- а). 45 годин на тиждень;
- б). 42 години на тиждень;
- в). 40 годин на тиждень;
- г). 41 годину за погодженням з профспілковим комітетом;
- д). 43 години за постановою Кабінету Міністрів України;

4. Охарактеризуйте: (7 балів)

загальний порядок укладення трудового договору;

5. Розв'яжіть задачу: (7 балів)

Робітник складального цеху Марків отримав повідомлення про те, що через 2 місяці буде звільнений з роботи по 1 ст. 40КЗпП. Марків домовився з начальником цеху, аби він дозволив йому передчасно (за 1 годину до кінця зміни) залишати роботу з тим, щоб знайти нове місце праці. У табелі виходу на роботу Марківа проставлявся повний робочий день. Виявивши це порушення, бухгалтерія при звільненні вирахувала із зарплати Марківа 57 гривень. На засіданні КТС, де розглядалася скарга Марківа, начальник цеху посилався на колективний договір, згідно якого працівникам, які звільняються по 1 ст. 40 КЗпП надається протягом 2-х міс. 5 год. на тиждень для пошуків роботи з оплатою їх по середньому заробітку. На думку бухгалтерії, цей пункт колективного договору є незаконним, оскільки оплата може проводитись лише за фактично відроблений час.

Як вирішити цей спір? Чи правомірні дії Марківа?

Варіант № 2

1. Дайте визначення такому поняттю, як: (Зпо 1 балу = 3 бали)

- а) працівники надомники;
- б) сумісництво та суміщення професій, посад;
- в) страйк;

2. У вигляді таблиці або схематично: (6 балів)

визначте спільні та відмінні риси матеріальної та майнової відповідальності;

3. Виберіть правильну відповідь у тестовому завданні: (2 по 1 балу = 2 бали)

- В разі народження двох і більше дітей, а також при ускладнених пологах тривалість післяродової відпустки становить календарних днів:

- а). 56 днів;
- б). 58 днів;
- в). 59 днів;
- г). 70 днів;
- д). 75 днів;

- На підставі медичного висновку жінкам надається відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами тривалістю календарних днів:

- а). 55 днів;
- б). 60 днів;
- в). 70 днів;
- г). 75 днів;
- д). 100 днів;

4. Охарактеризуйте: (7 балів)

трудоий договір, що укладається з надомниками;

5. Розв'яжіть задачу: (7 балів)

На одному з підприємств Житомирської області при укладенні колективного договору виник спір між радою трудового колективу і первинною профспілковою організацією підприємства з приводу того, який саме орган повинен представляти інтереси трудового колективу.

Як вирішити цей спір?

Варіант № 3

1. Дайте визначення такому поняттю, як: (3по 1 балу = 3 бали)

- а) час відпочинку;
- б) звільнення;
- в) трудові спори;

2. У вигляді таблиці або схематично: (6 балів)

розмежуйте такі поняття, як суміщення і сумісництво;

3. Виберіть правильну відповідь у тестовому завданні: (2 по 1 балу = 2бали)

- Строки випробування при прийнятті на роботу робітників:

- а). один місяць за погодженням з профспілковим комітетом;
- б). три місяці за згодою працівників;
- в). шість місяців за погодженням з відповідним комітетом профспілки;
- г). строк випробування при прийнятті на роботу робітників не може перевищувати одного кварталу;
- д). за погодженням з робітником і власником або уповноваженим ним органом – 2 місяці;

- Кого забороняється залучати до надурочних робіт:

- а). вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років;
- б). осіб віком до 21 років;
- в). жінок, які мають дітей віком 5 років;
- г). осіб пенсійного віку;
- д). працівників, які навчаються в загальноосвітніх школах без відриву від виробництва, в дні коли в них немає занять;

4. Охарактеризуйте: (7 балів)

трудоий договір, що укладається з тимчасовими працівниками;

5. Розв'яжіть задачу: (7 балів)

У зв'язку з перепрофільюванням цеху №5 швейної фабрики без погодження з профспілковим комітетом було скорочено п'ять працівників за п.1 ст. 40 КЗпП України. Серед звільнених були швеї Усенко О.О., мати дитини-інваліда, Гардаш Н.С., у якої двоє малолітніх дітей, Кицько І.М. у віці 53 роки і два слюсари-ремонтники: Кривенко В.Ф., інвалід II групи і Нечай В.О. у віці 58 років.

Всі вони звернулися до юридичної консультації з такими запитаннями:

1. Чи правомірно вони були звільнені?
2. Чи передбачає закон будь-які компенсації при такому звільненні і хто їх виплачує?

Варіант № 4

1. Дайте визначення такому поняттю, як: (3 по 1 балу = 3 бали)

- а) припинення трудового договору;
- б) гарантійні та компенсаційні виплати;
- в) матеріальна відповідальність;

2. У вигляді таблиці або схематично: (6 балів)

визначте різницю між наглядом та контролем за додержанням законодавства про працю;

3. Виберіть правильну відповідь у тестовому завданні: (2 по 1 балу = 2 бали)

- Укладений безстроковий трудовий договір, працівник має право розірвати, попередивши про це роботодавця письмово за:

- а). за 1 місяць;
- б). за 2 тижня;
- в). за 2 місяця;
- г). за 3 місяця;
- д). за 1 тиждень;

- Роботодавець може застосовувати надурочні роботи лише у виняткових випадках :

- а). у разі невиконання виробничого плану;
- б). у разі виробничої потреби;
- в). після проведення страйку;
- г). при проведенні робіт для відвернення стихійного лиха;
- д). проведення робіт без погодження з профспілковою організацією;

4. Охарактеризуйте: (7 балів)

трудоий договір, що укладається з сезонними працівниками;

5. Розв'яжіть задачу: (7 балів)

10 червня у відділ кадрів хлібозаводу звернулись столярі Прокопенко і Тур з проханням прийняти їх на роботу. Наказ про зарахування обох робітників на роботу був підписаний лише 13 червня. Фактично Прокопенко приступив до роботи 11 червня на прохання майстра; а Тур почав працювати з 15 червня через домашні обставини.

З якого моменту виникли у Прокопенка і Тура трудові правовідносини?

Варіант № 5

1. Дайте визначення такому поняттю, як: (3 по 1 балу = 3 бали)

- а) сезонні працівники;

- б) надурочний робочий час;
- в) щотижневий відпочинок;

2. У вигляді таблиці або схематично: (6 балів)

розмежуйте такі поняття, як трудовий договір та цивільно-правовий договір;

3. Виберіть правильну відповідь у тестовому завданні: (2 по 1 балу = 2бали)

- До застосування дисциплінарного стягнення роботодавець повинен зажадати від порушника трудової дисципліни:

- а). усне пояснення;
- б). письмового пояснення працівника;
- в). характеристику на працівника з місця його проживання;
- г). дозвіл партійної організації членом якої є порушник трудової дисципліни;
- д). пояснення члена сім'ї;

- Поділ щорічної відпустки на частини будь-якої тривалості допускається за проханням працівника, при умові, що основна безперервна її частина становить не менше календарних днів:

- а). 5 днів;
- б). 7 днів;
- в). 10 днів;
- г). 12 днів;
- д). 14 днів;

4. Охарактеризуйте: (7 балів)

трудовий договір, що укладається про роботу за сумісництвом та суміщенням професій, посад;

5. Розв'яжіть задачу: (7 балів)

До адміністрації ВО «Ювелірпром» звернулися працівники – інженер Полозов, прибиральниця Іваненко, яка має двоє дітей до 8 років; завідуючий складом Петрів – інвалід III групи - які вимагали перевести їх на роботу з неповним робочим часом.

Як повинна поступити адміністрація?

Дайте роз'яснення про правовий режим неповного робочого часу. Чим відрізняється неповний робочий час від скороченого?

Варіант № 6

1. Дайте визначення такому поняттю, як: (3по 1 балу = 3 бали)

- а) відрядна система оплати праці;
- б) заохочення;
- в) охорона праці;

2. У вигляді таблиці або схематично: (6 балів)

визначте функції громадського контролю за додержанням законодавства про працю;

3. Виберіть правильну відповідь у тестовому завданні: (2 по 1 балу = 2бали)

- В яких органах у разі укладення трудового договору між працівником і фізичною особою, фізична особа повинна у тижневий строк з моменту фактичного допуску працівника до роботи зареєструвати укладений у письмовій формі трудовий договір:

- а). обласному господарському суді;
- б). обласній раді;
- в). державній службі зайнятості;
- г). обласній профспілковій організації;

д). обласній державній адміністрації;

- Скорочена тривалість робочого часу – 36 годин встановлюється для працівників:

- а). віком від 15-14 років;
- б). віком від 16-18 років;
- в). віком від 18-19 років;
- г). віком від 20-21 років;
- д). віком від 13-15 років;

4. Охарактеризуйте: (7 балів)

трудоий договір, що укладається з державними службовцями;

5. Розв'яжіть задачу: (7 балів)

Сорокін працював пекарем у малому підприємстві "Юлія". Проробивши рік, він вимагав надання відпустки, однак адміністрація підприємства йому в цьому відмовила, пославшись на те, що у них приватне підприємство, а відпустка надається тільки на державних підприємствах.

Чи правомірна відмова адміністрації?

Хто має право на відпустку і в якому порядку вона надається?

Варіант № 7

1. Дайте визначення такому поняттю, як: (3по 1 балу = 3 бали)

- а) простій;
- б) робочий тиждень;
- в) щотижневий відпочинок;

2. У вигляді таблиці або схематично: (6 балів)

розмежуйте такі поняття, як переведення і переміщення працівника;

3. Виберіть правильну відповідь у тестовому завданні: (2 по 1 балу = 2бали)

- До початку роботи за укладеним трудовим договором роботодавець зобов'язаний:

- а). допустити працівника до роботи без роз'яснення його прав та обов'язків;
- б). не проінформувати працівника про умови праці;
- в). ознайомити працівника з правилами внутрішнього розпорядку;
- г). допустити до роботи працівника без визначення його робочого місця;
- д). видати працівникові посадовий оклад;

- Напередодні вихідних днів тривалість роботи при шестиденному тижні не може перевищувати:

- а). 7 годин 50 хвилин;
- б). 7 годин;
- в). 7 годин 30 хвилин;
- г). 6 годин;
- д). 5 годин;

4. Охарактеризуйте: (7 балів)

трудоий договір, що укладається з молодими фахівцями та неповнолітніми працівниками;

5. Розв'яжіть задачу: (7 балів)

При прийнятті на роботу від Фоменка і Вівчаренка відповідно на посади конструктора і технолога адміністрація ТОВ "Алан" вимагала такі документи: паспорт, трудову книжку, диплом про закінчення вузу, характеристику з попереднього місця роботи, довідку про стан

здоров'я.

Чи правомірною вимога адміністрації про пред'явлення вказаними особами всіх перерахованих документів?

Як оформляється прийняття на роботу працівників?

Варіант № 8

1. Дайте визначення такому поняттю, як: (3 по 1 балу = 3 бали)

- а) трудове правопорушення;
- б) заступництво тимчасово відсутнього працівника;
- в) вихідні святкові та неробочі дні;

2. У вигляді таблиці або схематично: (6 балів)

визначте види трудових спорів (індивідуальних та колективних);

3. Виберіть правильну відповідь у тестовому завданні: (2 по 1 балу = 2 бали)

- Зобов'язання роботодавця щодо виконання трудового договору:

- а). виплачувати працівникові заробітну плату, з порушенням строків вказаних в колективному договорі;
- б). забезпечувати не належні умови праці;
- в). зобов'язаний виконувати умови колективного договору;
- г). зобов'язаний накладати адміністративні стягнення;
- д). зобов'язаний неналежним чином виконувати умови трудового договору;

- Порядок застосування заохочень до працівників підприємств, установ, організацій:

- а). власником або уповноваженим ним органом без погодження із профспілковим комітетом підприємства;
- б). власником або уповноваженим ним органом за погодженням з робітником;
- в). власником або уповноваженим ним органом за погодженням із членами бригади;
- г). власником або уповноваженим ним органом за погодженням із профспілковим комітетом підприємства;
- д). адміністрацією підприємства без занесення у трудову книжку;

4. Охарактеризуйте: (7 балів)

трудоий договір, що укладається з інвалідами;

5. Розв'яжіть задачу: (7 балів)

Тракторист сільськогосподарського підприємства Кунтій самовільно, без дозволу адміністрації використав трактор у власних інтересах для перевезення сіна. Під час цього рейсу Кунтій намагався проїхати по дорозі, на якій проводилися ремонтні роботи, внаслідок чого трактор перекинувся, був поламаний і простояв на ремонті 7 днів. Адміністрація підприємства стягнула з заробітної плати Кунтія вартість ремонтних робіт, пошкоджених деталей, пального, мастильних матеріалів. Таким чином, стягнена сума у розмірі 120 гривень. Середня заробітна плата Кунтія 18 гривень. Кунтій проти стягнення заперечував і звернувся до юрисконсульта за роз'ясненням про правомірність дій адміністрації.

Підготуйте юридичну консультацію по справі.

Варіант № 9

1. Дайте визначення такому поняттю, як: (3 по 1 балу = 3 бали)

- а) обов'язкові та факультативні умови трудового договору;
- б) переведення та переміщення працівника;
- в) гнучкий графік роботи;

2. У вигляді таблиці або схематично: (6 балів)

розмежуйте такі поняття, як основний та неосновний робочий час;

3. Виберіть правильну відповідь у тестовому завданні: (2 по 1 балу = 2бали)

- Яким особам, при прийнятті на роботу встановлюється випробування:

- а). особам, які не досягли 18 років;
- б). особам, звільненим в запас з військової чи альтернативної (невійськової) служби;
- в). інвалідам, яких направлено на роботу відповідно до рекомендацій медико-соціальної експертизи;
- г). молодим фахівцям після закінчення вищих навчальних закладів;
- д). обумовлюється угодою сторін;

- Органи, які правомочні застосовувати дисциплінарні стягнення:

- а). керівник структурного підрозділу;
- б). начальник відділу кадрів;
- в). заступник керівника підприємства в присутності керівника підприємства;
- г). керівник бригади (бригадир);
- д). керівник підприємства, установи, організації, який користується правом прийому та звільнення з роботи;

4. Охарактеризуйте: (7 балів)

трудовий договір, що укладається з іноземними працівниками;

5. Розв'яжіть задачу: (7 балів)

Токар Радіонов не виконав розпорядження майстра, який запропонував застосувати більш правильний спосіб обробки деталей, внаслідок чого поламав верстат. Радіонову оголосили догану за невиконання розпорядження майстра і запропонували йому відшкодувати вартість ремонту станка в сумі 250 гривень, він звернувся до директора з заявою, в якій вказував, що за одне порушення на нього накладено два стягнення і просив або зняти догану, або звільнити від відшкодування збитків.

Прокоментуйте ситуацію.

Варіант № 10

1. Дайте визначення такому поняттю, як: (3по 1 балу = 3 бали)

- а) оплата праці та заробітна плата;
- б) дисциплінарна відповідальність;
- в) облік робочого часу;

2. У вигляді таблиці або схематично: (6 балів)

визначте ознаки скороченого робочого часу;

3. Виберіть правильну відповідь у тестовому завданні: (2 по 1 балу = 2бали)

- Щорічна основна відпустка надається працівникам тривалістю не менше:

- а). 24 календарних дні;
- б). 24 робочих дні;
- в). 15 робочих дні;
- г). 1 місяць;
- д). 2 місяця без погодження з профспілковим комітетом;

- Для працівників, зайнятих на роботах з шкідливими умовами праці, скорочена тижнева тривалість робочого часу встановлюється не більше, як:

- а). 39 годин;

- б). з 39 до 37 годин;
- в). не більше як 36 годин на тиждень;
- г). 40 годин за згодою робітників;
- д). 38 годин за рішенням облдержадміністрації;

4. Охарактеризуйте: (7 балів)

трудоий договір, що укладається з роботодавцем – фізичною особою;

5. Розв'яжіть задачу: (7 балів)

При затвердженні правил внутрішнього трудового розпорядку АТ "Ятрань" було запропоновано до переліку заходів дисциплінарних стягнень включити такі заходи: зауваження; попередження; догану; сувору догану; звільнення.

Чи правомірна така пропозиція?

У якому порядку затверджуються правила внутрішнього трудового розпорядку?

Варіант № 11

1. Дайте визначення такому поняттю, як: (3 по 1 балу = 3 бали)

- а) трудова функція працівника;
- б) випробувальний термін;
- в) робочий час;

2. У вигляді таблиці або схематично: (6 балів)

визначте відмінності між дисциплінарною та матеріальною відповідальністю;

3. Виберіть правильну відповідь у тестовому завданні: (2 по 1 балу = 2 бали)

- Які дисциплінарні стягнення можуть бути застосовані роботодавцем до працівника за порушення ним трудової дисципліни:

- а). зауваження;
- б). сувора догана;
- в). звільнення;
- г). попередження;
- д). перевід на нижчеоплачувану роботу;

- Щорічна основна та додаткова відпустки повної тривалості у перший рік роботи надаються працівникам після закінчення:

- а). одного календарного року;
- б). одного робочого року;
- в). після шести місяців безперервної роботи на даному підприємстві;
- г). після одинадцяти місяців безперервної роботи на даному підприємстві;
- д). після дев'яти місяців безперервної роботи на одному підприємстві;

4. Охарактеризуйте: (7 балів)

грошову та натуральну форми оплати праці;

5. Розв'яжіть задачу: (7 балів)

Оператора Крикуна П.М. було переведено на іншу роботу у зв'язку з простоем на два місяці на тому ж підприємстві. Крикун П.М. відмовився від нової роботи і зауважив, що він оператор, а йому запропонували роботу техника, і що на такий строк адміністрація немає права переводити. За відмову від виконання нової роботи Крикуну П.М. була оголошена догана.

Чи правомочні дії адміністрації? Свою відповідь підтвердить посиланнями на необхідні статті КЗпП України.

Варіант № 12

1. Дайте визначення такому поняттю, як: (3по 1 балу = 3 бали)

- а) тарифна сітка;
- б) внутрішній трудовий розпорядок;
- в) щорічна відпустка;

2. У вигляді таблиці або схематично: (6 балів)

визначте співвідношення понять час відпочинку та відпустки;

3. Виберіть правильну відповідь у тестовому завданні: (2 по 1 балу = 2бали)

- При роботі в нічний час встановлена тривалість роботи (зміни) скорочується на яку кількість годин:

- а). 4 години;
- б). 3 години;
- в). 2 години;
- г). 1 година;
- д). не скорочується;

- Особам віком до 18 років надається щорічна відпустка:

- а). 18 днів;
- б). 20 днів;
- в). 24 дні;
- г). 30 днів;
- д). 31 день;

4. Охарактеризуйте: (7 балів)

питання, які вирішуються у сфері державного та договірною регулювання заробітної плати;

5. Розв'яжіть задачу: (7 балів)

Державний інспектор ознайомившись із змістом колективного договору шахти №7 «Великомостівська», знайшов норму, за якою кожний працівник, що порушив трудову або виробничу дисципліну, буде притягатись поряд з дисциплінарною і до матеріальної відповідальності.

Чи відповідає ця норма чинному трудовому законодавству?

Варіант № 13

1. Дайте визначення такому поняттю, як: (3по 1 балу = 3 бали)

- а) місце роботи та робоче місце;
- б) тимчасові працівники;
- в) робота за змінами;

2. У вигляді таблиці або схематично: (6 балів)

визначте підстави застосування до працівника за трудове правопорушення дисциплінарної та матеріальної відповідальності;

3. Виберіть правильну відповідь у тестовому завданні: (2 по 1 балу = 2бали)

- Впродовж скількох днів, роботодавець повинен оформити трудову книжку, якщо працівник раніше не працював:

- а). одного місяця;
- б). п'ятнадцяти днів;

- в). п'яти днів;
- г). десяти робочих днів;
- д). після завершення одного робочого дня;

- Нічним вважається час:

- а). з 8 годин вечора до 7 годин ранку;
- б). з 9 годин вечора до 6 годин ранку;
- в). з 10 годин вечора до 5 годин вечора;
- г). з 10 годин вечора до 6 годин ранку;
- д). з 11 годин вечора до 7 годин ранку;

4. Охарактеризуйте: (7 балів)

сучасні методи забезпечення трудової дисципліни на підприємстві, в установі, організації;

5. Розв'яжіть задачу: (7 балів)

У юридичний відділ концерну «Електрон» звернулись за роз'ясненням, які потрібні їм документи для поступлення на роботу: підліток 16 років, який закінчив 9 класів загальноосвітньої школи, офіцер, звільнений у запас із Збройних Сил, молодий спеціаліст, скерований на роботу на посаду інженера після закінчення Львівського політехнічного інституту. Всі вони раніше не працювали.

- 1. Дайте роз'яснення: 1. Який порядок прийому на роботу і оформлення трудової книжки;
- 2. Які документи даним особам необхідно подати у відділ кадрів для прийняття їх на роботу?

Варіант № 14

1. Дайте визначення такому поняттю, як: (3 по 1 балу = 3 бали)

- а) зміна істотних умов праці та зміна в організації виробництва і праці;
- б) погодинна система оплати праці;
- в) трудова дисципліна;

2. У вигляді таблиці або схематично: (6 балів)

визначте співвідношення понять оплата праці та заробітна плата;

3. Виберіть правильну відповідь у тестовому завданні: (2 по 1 балу = 2 бали)

- Працівникам надається перерва для відпочинку і харчування тривалістю не більше:

- а). 2 години 30 хвилин;
- б). 3 години;
- в). 2 години;
- г). 4 години за погодженням з профспілковим комітетом;
- д). більше трьох годин на вимогу трудового колективу;

- Які працівники мають переважне право на залишенні на роботі при рівних умовах продуктивності і кваліфікації:

- а). працівники пенсійного віку, чоловіки – 60 років, жінки – 55 років;
- б). пенсіонери I та II групи;
- в). автори винаходів, корисних моделей, промислових зразків і раціоналізаторських пропозицій;
- г). особи з числа депортованих з України, протягом 2 років з часу повернення на постійне місце проживання до України;
- д). робітники, які не використали основну щорічну відпустку;

4. Охарактеризуйте: (7 балів)

види матеріальних допомог і соціальних послуг, що здійснюються за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності.

5. Розв'яжіть задачу: (7 балів)

У зв'язку з незадовільним виконанням виробничого плану начальник цеху видав розпорядження про роботу у вихідні дні.

Чи порушені права працівників і норми трудового законодавства?

Якщо порушені, то чому?

Варіант № 15

1. Дайте визначення такому поняттю, як: (3 по 1 балу = 3 бали)

- а) розірвання трудового договору;
- б) відпустка;
- в) премія та надбавка;

2. У вигляді таблиці або схематично: (6 балів)

визначте різницю між системами та формами оплати праці;

3. Виберіть правильну відповідь у тестовому завданні: (2 по 1 балу = 2 бали)

- Забороняється залучати до роботи в нічний час:

- а). осіб віком до 50 років – жінок;
- б). осіб віком до 55 років – чоловіків;
- в). осіб віком до 19 років;
- г). осіб після 60 років;
- д). осіб молодших 18 років;

- Роботодавець зобов'язаний встановити неповний робочий день або неповний робочий тиждень вагітній жінці або жінці, яка має дитину віком до:

- а). до 14 років;
- б). до 15 років;
- в). до 16 років;
- г). до 18 років;
- д). осіб старше 18 років;

4. Охарактеризуйте: (7 балів)

суб'єкти та об'єкти загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності;

5. Розв'яжіть задачу: (7 балів)

У колективному договорі акціонерного товариства були передбачені такі положення: 1) запровадити на підприємстві заводську пенсію працівникам підприємства - чоловікам, які досягли віку - 58 років, жінкам - 53 роки і мають трудовий стаж чоловіки -25 років, жінки - 20 років; 2) пенсія виплачується у розмірі мінімальної пенсії за віком, установлені в Україні.

Дайте висновок про правомірність такої норми.